

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bakalářská práce

**Soubor studijních materiálů a pomůcek
pro výuku tématu světová náboženství
pro 8. a 9. třídu ZŠ**

Vypracovala: Ing. Hana Milatová

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2023

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Ing. Hana Milatová (R18368)

Studijní obor: Geografie-matematika

Název práce: Soubor studijních materiálů a pomůcek pro výuku tématu světová náboženství pro 8. a 9. třídu ZŠ

Title of thesis: A set of study materials and aids for teaching the topic of world religions in the 8th and 9th grades of elementary school

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Rozsah práce: 33 stran, 10 vázaných příloh

Abstrakt: Bakalářská práce se zabývá problematikou začlenění výuky o náboženské struktuře obyvatelstva a o aktivitách hlavních náboženských skupin v České republice do učiva zeměpisu na základní škole. Toto téma zkoumá z pohledu propojení náboženství a geografických aspektů při výuce na 2. stupni základních škol a zařazení této problematiky v soudobých učebnicích a RVP. Cílem práce je rovněž navržení pěti souborů výukových materiálů, které se budou věnovat této problematice. Materiály jsou koncipovány pro použití ve školách bez zvláštního důrazu na náboženskou výchovu, na kterých lze předpokládat nulové, nebo jen povrchní znalosti problematiky z rodinného zázemí žáků. V teoretické části jsou uvedeny definice, postupy a teoretické zásady zpracování výukových a pracovních listů a také taxonomie učebních cílů. V praktické části je uveden postup při sestavování těchto výukových materiálů a také vyhodnocení materiálů v praxi, kteří s nimi pracovali. Vlastní navržené výukové materiály jsou k práci přiloženy jako příloha.

Klíčová slova: výukové listy, pracovní listy, RVP, taxonomie, křesťanství, římskokatolická církev, pravoslavné náboženství, protestantské církve, židovství

Abstract: The bachelor's thesis deals with the issue of incorporating teaching about the religious structure of the population and the activities of the main religious groups in the Czech Republic into the geography curriculum at primary school. This topic is examined from the point of view of the connection between religion and geographical aspects in teaching at the

2nd level of elementary schools and the inclusion of this issue in contemporary textbooks and RVP. The goal of the thesis is also to design five sets of teaching materials that will be devoted to this issue. The materials are designed for use in schools without special emphasis on religious education, where it can be assumed that there is zero or only superficial knowledge of the issue from the pupils' family background. In the theoretical part, the definitions, procedures and theoretical principles of the processing of teaching and worksheets are given, as well as the taxonomy of learning objectives. In the practical part, the procedure for compiling these teaching materials is presented, as well as the evaluation of the materials in practice by those who worked with them. The proposed teaching materials are attached to the work as an appendix.

Keywords: learning sheets, worksheets, RVP, taxonomy, Christianity, Roman Catholic Church, Orthodox religion, Protestant churches, Judaism

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila literaturu a zdroje uvedené v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne 8.5.2023

Ing. Hana Milatová

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za cenné rady, konstruktivní kritiku, vstřícný přístup a trpělivost při konzultacích.

Dále děkuji své rodině za pomoc a trpělivost nejen při psaní této práce, ale při celém studiu.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2019/2020
Obor v rámci kterého má být VŠKP vypracována: Geografie

Studijní program: Matematika
Forma studia: Kombinovaná
Obor/kombinace: Matematika – Geografie (M-Z)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

Jméno a příjmení: Ing. Hana MILATOVÁ
Osobní číslo: R18368
Adresa: Sukova 8 823, Havířov – Město, 73601 Havířov 1, Česká republika
Téma práce: Soubor studijních materiálů a pomůcek pro výuku tématu světová náboženství
Téma práce anglicky: A set of study materials and aids for teaching the topic of world religions
Jazyk práce: Čeština
Vedoucí práce: RNDr. Miloš Friukal, Ph.D.
Katedra geografie

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je vytvoření souboru studijních materiálů a pomůcek pro výuku na téma světová náboženství na základní škole. Materiály budou odpovídat obsahu výuky zeměpisu a výchovy k občanství. Autořka se zaměří na světová náboženství a náboženské skupiny aktivní v ČR. Součástí zpracovaného souboru studijních materiálů bude jejich ověření ve výuce.

Seznam doporučené literatury:

učebnice zeměpisu a pracovní sešity k učebnicím
dostupné učebnice didaktiky geografie a obecné didaktiky
články v odborném tisku zaměřené na problematiku tvorby a hodnocení učebnic
podrobný seznam literatury bude vytvořen v rámci předmětu bakalářské práce z geografie

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Podpis vedoucího pracoviště:

Datum:

Obsah

1. Úvod	7
2. Teoretická část	8
2.1. Náboženství v RVP	8
2.1.1. Vzdělávací oblast Zeměpis	9
2.1.2. Vzdělávací oblast Výchova k občanství	10
2.1.3. Průřezová témata	10
2.1.4. Ostatní vzdělávací oblasti	10
2.2. Didaktické pomůcky	12
2.2.1. Definice didaktických pomůcek	13
2.2.2. Členění didaktických pomůcek	13
2.3. Výukové materiály	14
2.3.1. Výukové listy	14
2.3.2. Pracovní listy	15
3. Praktická část	19
3.1. Témata výukových materiálů	20
3.2. Výukové listy a jejich tvorba	21
3.3. Pracovní listy	23
3.3.1. Funkce pracovních listů	23
3.3.2. Tvorba pracovních listů	24
3.3.3. Typy úloh v pracovních listech	25
4. Ověření výukových materiálů ve výuce	26
4.1. Výukové listy	26
4.2. Pracovní listy	29
4.3. Vyhodnocení výukových a pracovních listů	31
5. Závěr	32
6. Summary	33
7. Seznam literatury a zdrojů	34
7.1. Seznam obrázků	35
Seznam příloh	40
Přílohy	41

1. Úvod

Cílem této bakalářské práce je vytvoření studijních materiálů a pracovních listů pro výuku tématu náboženství a náboženské skupiny na území České republiky na základní škole. Tyto materiály by měly být využitelné pro výuku v předmětech zeměpis a výuka k občanství.

Materiály se budou skládat ze dvou částí: výukový list a pracovní list. Výukový materiál bude vycházet z RVP pro ZŠ a bude jak rozsahem, tak hloubkou zpracování odpovídat soudobým učebnicím zeměpisu a výchovy k občanství.

Pracovní list bude koncipován tak, aby navazoval na výukový list a zároveň aby fixoval a otestoval znalosti, které by měl žák z výukových listů získat. Materiály budou zpracovány podle základních didaktických zásad tak, aby byly pro žáky srozumitelné, přehledné a aby formou, obsahem i úrovní odpovídaly úrovni znalostem žáků na konci 7. třídy a byly tedy použitelné při výuce regionální geografie České republiky v obvyklých ročnících studia, kam bývá v ŠVP zařazována.

Obsahově se materiály budou opírat především o dostupné učebnice zeměpisu a výchovy k občanství a také o materiály dostupné na internetu. Materiálů tohoto typu je na internetu dostatek, ale velmi často jde o materiály pochybné kvality, které nemusí odpovídat požadavkům RVP. V těchto materiálech se bohužel často vyskytují nejasné nebo návodné otázky a zavádějící či nepřesné informace o charakteru náboženských systémů a jejich věrouce, prakticky vždy v těchto materiálech také chybí jakýkoliv prostorový aspekt. Přestože většina těchto materiálů je ryze mezioborových, tak na aspekt prostoru buď zcela rezignují, nebo v tom lepším případě odkazují na případné znalosti z druhého předmětu. Tyto materiály nejsou koncipovány přímo pro výuku zeměpisných a společenskovedních předmětů, a nejsou tedy zcela vhodné do výuky právě těchto předmětů.

Ambicí práce je proto vytvořit studijní materiály mezipředmětové, rozvíjející poznání žáků ve směru očekávaných výstupů obou předmětů, tedy zeměpisu i výchovy k občanství.

2. Teoretická část

Teoretická část je zaměřena na podklady, ze kterých je nutné vycházet při tvorbě výukových materiálů, a tato část se skládá z několika kapitol.

První část se věnuje tomu, jak a zda je náboženství zahrnuto v aktuální verzi RVP a jak je tedy možno s tímto tématem pracovat. Tato zjištění budou konfrontována s obsahem soudobých učebnic zeměpisu a občanské výchovy provedených L. Bartovou (2022). Cílem této podkapitoly bude ujasnění tematických překryvů obou předmětů a tematické upřesnění zamýšlených výukových materiálů.

Další oddíl se bude zabývat mezipředmětovými vazbami se zaměřením na vazby geografie a občanské výchovy tak, aby mohly být obecné zásady aplikovány v praktické části práce.

Poslední část se bude věnovat definici didaktických pomůcek a zejména pravidlům a zásadám, které je potřeba se při jejich vytváření respektovat. Tento přehled základních pravidel a zásad poslouží nejen jako vodítko pro tvorbu praktické části, ale také jako rámec autoevaluace vytvořených výukových pomůcek.

2.1. Náboženství v RVP pro ZŠ

Rámcové vzdělávací programy (RVP) jsou základními kurikulárními dokumenty určujícími hlavní principy a očekávané výsledky výuky na školách. Vydává je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které tím naplňuje požadavky školského zákona. Školský zákon definuje RVP takto:

Rámcové vzdělávací programy (RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání.

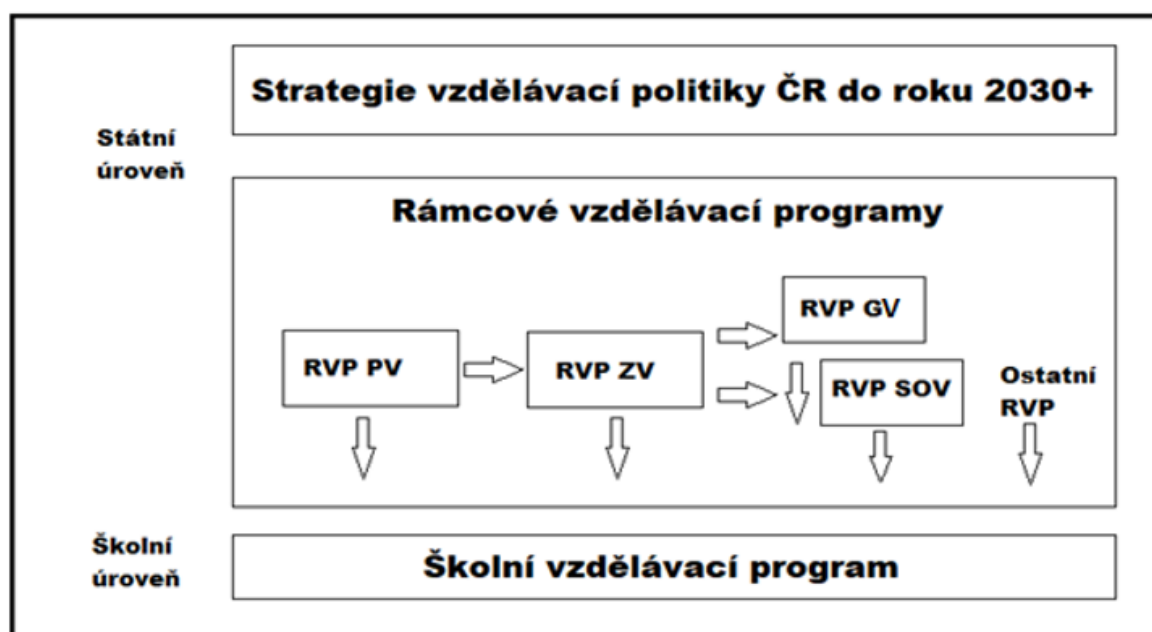
Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

RVP tedy určuje školám konkrétní rámec toho, co se ve školách vyučuje, jaké metody je možné pro výuku použít a s jakými znalostmi (očekávanými výstupy) by měl žák školu opouštět. Dále také udává mezioborové vazby a vztahy, které by měl žák během svého

vzdělávání vnímat a pracovat s nimi. Každá škola si pak na základě jednotných RVP vypracovává vlastní školní vzdělávací program (ŠVP). Základ ŠVP musí být společný, protože vychází ze stejného materiálu, ale dále záleží na tom, jaké je směřování, specializace a zaměření školy, a také na tom, jaké používá učebnice. Poslední aktualizace RVP ZV proběhla v roce 2021 a školy mají povinnost přejít na nové RVP ZV nejpozději počátkem školního roku 2022/2023. Momentálně tak na všech školách buďto již došlo nebo bude docházet ke změně ŠVP na základě nových RVP. Strukturu RVP a vztah RVP a ŠVP znázorňuje obr. 1.

V rámci této práce byl zpracováván pouze RVP pro druhý stupeň vzdělávání ZŠ.

Obrázek 1: Systém kurikulárních dokumentů

Vysvětlivky k obrázku: RVP PV – rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP GV – rámcové vzdělávací programy pro gymnázia; RVP SOV – rámcové vzdělávací programy středního odborného vzdělávání.

2.1.1. Vzdělávací oblast Zeměpis (Geografie)

V rámci učiva zeměpisu je náboženství v RVP zmíněno jen v rámci regionů světa, v souvislosti s výukou o ČR není o náboženství výslovná zmínka. Náboženství však lze pojímat v rámci ŠVP například pod téma kultura, společnost, případně historie. Jak již bylo zmíněno výše, RVP udává pouze rámec, ve kterém se mají školy pohybovat, a také povinné výstupy, které musí žáci zvládnout. Školy však učivo v rámci ŠVP do jisté míry přizpůsobují

tomu, kam škola směřuje, a také tomu, o jakou se jedná školu a jaké dosažené vzdělání je pro ni důležité.

2.1.2. Vzdělávací oblast Výchova k občanství

V rámci vzdělávací oblasti Výchova k občanství není sice náboženství výslovně zmíněno, ale je logickou součástí očekávaných výstupů VO-9-1-05 (žák) objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám, a VO-9-1-06 (žák) rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy a chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti. Ostatně v učivu navrženém k těmto očekávaným výstupům je konkretizováno, že z kultury by se mělo učivo zaměřit na „rozmanitost kulturních projevů, kulturní hodnoty, kulturní tradice; kulturní instituce, masová kultura, prostředky komunikace“. Z okruhu „lidská setkání“ jsou pak zmíněny přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné postavení mužů a žen; lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti, tj. opět témata, která se bez základního pochopení náboženských systémů a hodnot neobejdou.

2.1.3. Průřezová témata

Do předmětu výchova k občanství bývají v ŠVP často zařazována i různá průřezová témata. V nich je náboženství zařazeno do průřezového tématu multikulturní výchova v přínosech k rozvoji a osobnosti žáka, a to hned v několika tematických okruzích tohoto průřezového tématu (blíže Tab. 1).

2.1.4. Ostatní vzdělávací oblasti

Náboženství je v RVP zmíněno dále už jen v očekávaných výstupech a učivu dějepisu. Není zde však uvedeno jako tematický celek, tedy jeho vznik, hlavní myšlenky a cíle, ale jako souvislost s probíraným historickým obdobím. Do RVP je zahrnuta pouze výuka o křesťanství a islámu, a to ve světovém kontextu. V učivu, které je zaměřeno na historii a vývoj českých zemí a následně Československé nebo České republiky, jsou o náboženství kusé zmínky.

Následující tabulky ukazují přehledně výstupy RVP, ve kterých je uvedeno náboženství obecně, nebo konkrétní náboženství či náboženská skupina, na které je tato práce zaměřena. V tabulce nejsou vybrány pouze výstupy, které mají souvislost s Českou republikou, a to proto,

že v souvislosti se zeměpisem se zde náboženství vyskytuje jen v kontextu s regiony světa. V tabulce nejsou uvedeny výstupy pro žáky s lehkým mentálním postižením.

Tabulka 1: Výstupy RVP pro téma náboženství

část RVP	kapitola/podkapitola (nadpis)	očekávaný výstup, učivo
Část C vzdělávací oblast	Člověk a příroda/ zeměpis	světadíly, oceány, makroregiony světa-určující a porovnávací kritéria; jejich přiměřená charakteristika z hlediska přírodních a socioekonomických poměrů s důrazem na vazby a souvislosti (přírodní oblasti, podnebné oblasti, sídelní oblasti, jazykové oblasti, náboženské oblasti, kulturní oblasti)
Část C vzdělávací oblast	Člověk a společnost/dějepis	nejstarší civilizace, kořeny evropské kultury D-9-3-03 demonstruje na konkrétních příkladech přínos antické kultury a zrod křesťanství
Část C vzdělávací oblast	Člověk a společnost/dějepis	křesťanství a středověká Evropa vymezí úlohu křesťanství a víry v životě středověkého člověka, konflikty mezi světskou a církevní mocí
Část C vzdělávací oblast	Člověk a společnost/dějepis	křesťanství a středověká Evropa učivo-křesťanství, papežství, císařství, křížové výpravy
Část C vzdělávací oblast	Člověk a společnost/dějepis	křesťanství a středověká Evropa učivo-islám a islámské říše ovlivňující Evropu (Arabové, Turci)
Část C vzdělávací oblast	Člověk a společnost/výchova k občanství	objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám
Část C vzdělávací oblast	Člověk a společnost/výchova k občanství	žák rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti
Část C průřezová témata	Multikulturní výchova/ Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka	v oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma: rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin
Část C průřezová témata	Multikulturní výchova/ Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka	v oblasti postojů a hodnot průřezové téma: pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské či jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti

Část C průřezová témata	Multikulturní výchova/Tematické okruhy průřezového tématu	lidské vztahy – právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci; udržovat tolerantní vztahy a rozvíjet spolupráci s jinými lidmi bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženskou, zájmovou nebo generační příslušnost; vztahy mezi kulturami (vzájemné obohacování různých kultur, ale i konflikty vyplývající z jejich rozdílnosti); předsudky a vžité stereotypy (příčiny a důsledky diskriminace); důležitost integrace jedince v rodinných, vrstevnických a profesních vztazích; uplatňování principu slušného chování (základní morální normy); význam kvality mezilidských vztahů pro harmonický rozvoj osobnosti; tolerance, empatie, schopnost umět se vžít do role druhého; lidská solidarita, osobní přispění k zapojení žáků z odlišného kulturního prostředí do kolektivu třídy
-------------------------------	--	---

S tématem náboženství, byť není v nejnovější aktualizované verzi RVP zakotveno v souvislosti s Českou republikou, se samozřejmě žáci během povinné školní docházky potkávají poměrně často, ať už v rámci přímé výuky, projektů nebo projektových dnů, tak i při běžné komunikaci se spolužáky.

Náboženství ovlivňovalo, ovlivňuje a bude ovlivňovat kulturní, sociální a geografické aspekty našeho života a je potřeba, aby se s tímto tématem žáci seznamovali již na základních školách. Výuka náboženství by měla probíhat právě tak, jak to upřednostňuje nová aktualizace RVP – mezioborově. Žádný předmět nefunguje samostatně, předměty na sebe navazují a je potřeba, aby se studenti naučili s těmito informacemi a vazbami pracovat, aby uměli souvislosti mezi jednotlivými předměty sami nacházet.

2.2. Didaktické pomůcky

Mezi didaktické pomůcky můžeme zařadit vše, co učitel a žák při výuce používají, a to včetně pomůcek, které nejsou na první pohled zřejmé. Ze strany žáka jde především o učebnice, sešity, pracovní sešity a psací potřeby. Ze strany učitele jde nejen o knihy a různé papírové, případně technické pomůcky, ale téměř o vše, co lze použít při různých demonstracích během výuky. Pomůckami nemusí být věci přímo zakoupené nebo pořízené k výuce, ale mohou to být i předměty běžně používané, nebo vyskytující se v domácnostech či v přírodě. (Lepil, 2010)

2.2.1. Definice didaktických pomůcek

Pro didaktické pomůcky existuje mnoho definic, které se ne vždy ve všem shodují, jak plyne ze srovnání tří definic, a to konkrétně od Maňáka (2003) a Janiše (2006) a Průchy (2004).

Dle Maňáka (2003) jsou didaktické pomůcky: *předměty a jevy sloužící k dosažení vytyčených cílů. Prostředky v širokém slova smyslu zahrnují vše, co vede ke splnění výchovně vzdělávacích cílů. Zajišťují, podmiňují a zefektivňují průběh vyučovacího procesu.* (Maňák 2003, s. 49)

Dle Janiše (2006): *V nejširším slova smyslu jsou didaktickými prostředky chápány všechny prostředky materiální (např. reálné předměty, jevy, názorné pomůcky, tabule aj.) a nemateriální (např. metody, organizační formy výuky aj.) povahy, které přispívají k celkové efektivitě vyučovacího procesu.* (Janiš 2006, s. 10)

Dle Průchy (2003) jsou didaktické pomůcky *předměty zprostředkující nebo napodobující realitu, napomáhající větší názornosti nebo usnadňující výuku.* (Průcha 2003, s. 257)

Mezi didaktické pomůcky můžeme tedy zařadit vše, co učitelé při výuce používají, a to včetně pomůcek, které nejsou na první pohled zřejmé nebo viditelné. Pomůcky nemusí být zakoupené nebo předem připravené. Mohou to být věci denní potřeby, které může vyučující při demonstracích použít, zkrátka pomůcky netradiční, pokud poslouží k dosažení vytyčeného výukového cíle.

2.2.2. Členění didaktických pomůcek

Stejně jako se v literatuře setkáváme s různými definicemi toho, co je didaktická pomůcka, setkáváme se i s jejich rozdílným členěním. V této práci uvedeme členění a kategorizaci didaktických pomůcek dle Jana Geschwinder a dle Vladimíra Rambouska.

2.2.2.1. Členění didaktických pomůcek dle Jana Geschwinder a

Geschwinder a kol. (1995) rozděluje didaktické pomůcky na materiální a nemateriální následujícím způsobem:

- nemateriální didaktické pomůcky:
 - vyučovací metody,
 - organizační metody,

- vyučovací zásady,
- materiální didaktické pomůcky:
 - vyučovací prostředky,
 - žákovské potřeby,
 - učebny a jejich vybavení,
 - didaktická technika.

2.2.2.2. Členění didaktických pomůcek dle Vladimíra Rambouska

Rambousek a kol. (2005) rozděluje materiální didaktické pomůcky do těchto kategorií:

- učební pomůcky,
- metodické pomůcky,
- zařízení,
- didaktická technika,
- školní potřeby,
- výukové prostory.

2.3. Výukové materiály

Výukové materiály řadíme mezi materiální didaktické pomůcky a lze za ně považovat libovolný materiál použitelný při výuce. (Katedra geoinformatiky, 2010)

2.3.1. Výukové listy

Studijní materiály jsou koncipovány tak, aby svým obsahem, formou i náročností vyhovovaly učivu a osnovám základních škol, které jsou stanoveny v RVP. Dále je nutné, aby byl při jejich tvorbě brán zřetel na to, že materiály budou používány až v osmých a devátých třídách, kdy je zvykem toto téma vyučovat, případně je zapojovat do výuky v rámci mezioborových vazeb.

Při tvorbě materiálů jsem vycházela z dostupných učebnic pro výuku, zejména zeměpisu a nauky k občanství. Kromě těchto učebnic byly využity také učebnice dějepisu.

Studijní materiály budou sestaveny a uspořádány tak, aby byly pro žáky přehledné, zajímavé a předaly jim požadované znalosti. Na tyto studijní materiály navazují pracovní listy, o kterých budou pojednávat následující odstavce.

2.3.1.1. Tvorba výukových materiálů

Při tvorbě studijních materiálů bychom se měli držet podobných principů jako při tvorbě učebnic a jiných studijních materiálů. Mezi nejdůležitější požadavky na didaktickou funkci učebnic patří:

- odborné (souhlas učiva s poznatky dané vědní disciplíny),
- didaktické (soulad s kurikulem, správný výběr poznatků),
- metodické (volba adekvátních prostředků výkladu učiva),
- logické (ucelená struktura poznatků a rozčlenění učiva),
- psychologické (přiměřenost učiva věkovému stupni žáků),
- lingvistické (jazyková správnost a stylistická úroveň),
- estetické (vhodné výtvarné a topologické ztvárnění učebnice),
- hygienické (přiměřený objem a hmotnost učebnice, kvalita papíru). (Lepil 2010, s. 17)

2.3.2. Pracovní listy

Pracovní list je v pedagogickém slovníku z roku 2013 definován jako „*Druh cvičebnice obsahující převážně úkoly a cvičení pro samostatnou práci žáků. Většinou je používán na 1. stupni základní školy, ve vyšších ročnících obvykle jako doplněk učebnice*“. (Průcha, Walterová, & Mareš, Pedagogický slovník, 2013)

V poslední době se však pracovní listy, a i pracovní sešity začaly ve větší míře využívat i na druhém stupni základních škol. Jako příklad můžeme uvést vydavatelství Taktik, které má pracovní sešity k většině svých učebnic pro výuku na druhém stupni, dokonce i pro střední školy.

Stejně jako u studijních materiálů musíme i při tvorbě pracovních listů dodržovat při jejich tvorbě určitá pravidla a principy, které by měly zaručit, že PL budou při výuce přínosem. Všechny pracovní listy by měly mít následující funkce:

- orientační a koordinační,
- poznávací a systematizační,

- rozvíjející, výchovnou, upevňovací a kontrolní,
- motivační a sebevzdělávací. (Skalková 2007)

2.3.2.1. Tvorba pracovních listů

Při samotné tvorbě pracovních listů bychom se měli řídit následujícím postupem:

Volba tématu (pracovní list musí mít konkrétní téma).

Cíl pracovního listu, kterým může být:

- vzdělávání a zápis informací,
- opakování po delší době,
- procvičování,
- shrnutí a poukázání na souvislosti,
- zajišťování vědomostí.

Volba formy, která koresponduje s dalším využitím pracovního listu,

formát – volíme jej dle toho, jestli má být PL samostatný, nebo je určen pro vklepení do sešitu,

písmo – musí odpovídat věku cílové skupiny žáků,

zadání – vždy by mělo být dobře viditelné a srozumitelné.

Návaznost úloh.

Střídání různých typů úloh.

Délka jednotlivých úloh. (Tymráková, Jedličková, Hradilová, 2005, str. 4)

2.3.2.2. Typy úloh v PL

Typologii úloh provádíme nejčastěji na základě taxonomií. Jednou z nejčastěji citovaných je Bloomova taxonomie a taxonomie Tollingerové.

2.3.2.2.1. Bloomova taxonomie

Bloomova taxonomie vychází z toho, že cílem výchovy je poskytnout odborné a obecné vědomosti spolu se způsobem, jak s nimi zacházet, takže se spolu s vědomostmi rozvíjí i tyto kognitivní způsobilosti: porozumění, aplikace, analýza, syntéza a hodnocení. Tato taxonomie funguje tak, že úlohy na sebe navazují a každá další úroveň klade na žáka vyšší požadavky. Ke každé úrovni úloh jsou přiřazena tzv. aktivní slovesa.

Část Bloomovy taxonomie týkající se kognitivních cílů ukazuje následující tabulka:

Tabulka 2: Bloomova taxonomie

Hladina	Popis cíle ve vztahu k žákovi	Vhodná slovesa popisující činnost odpovídající dané hladině
Znalost	Žák si dokáže vybavit, reprodukovat nebo rozeznat vzdělávací obsahy, jejichž osvojení bylo cílem vzdělávací aktivity	definovat, roztrždit, určit, doplnit, napsat, opakovat, pojmenovat, popsat, přiřadit, reprodukovat, seřadit, vybrat, vysvětlit, určit, ukázat na mapě, vyjmenovat, nakreslit, vyhledat, vypsát, vybavit, identifikovat, uvést význam, nazvat, označit
porozumění	Žák porozumí souvislostem mezi součástmi vzdělávacího obsahu. Cílem vzdělávací aktivity je dosáhnout porozumění. Žák prokazuje dosažení tohoto cíle např. tím, že dokáže vlastními slovy vyjádřit dříve naučenou látku	definovat, shrnout, popsat, dokázat, jinak zformulovat, ilustrovat, interpretovat, objasnit, odhadnout, opravit, přeložit, převést, vyjádřit vlastními slovy, vyjádřit jinou formou, vysvětlit, vypočítat, zkontrolovat, změřit, graficky znázornit, odvodit, vysvětlit rozdíly, zobecnit, zjistit, uvést proč, zdůvodnit, uvést příklady
Aplikace	Žák dokáže použít dříve naučenou látku, např. pojmy, pravidla, zákonitosti nebo generalizace při řešení učebních situací a v nových souvislostech	aplikovat, použít, demonstrovat, diskutovat, interpretovat údaje, načrtnout, navrhnout, plánovat, použít, prokázat, registrovat, řešit, uvést vztah mezi, uspořádat, vyčíslit, vyzkoušet, uvést vhodné příklady, uvést důvod, porovnat, sestrojít graf, uplatnit postup, vyhodnotit, zařadit
Analýza	Žák dokáže rozčlenit složitou věc na její komponenty a vysvětlit, proč je daná složitá soustava vztahů uspořádána daným způsobem nebo jaké příčiny k takovému uspořádání vedly.	analyzovat, provést rozbor, rozhodnout, rozlišit, rozdělit, rozčlenit, specifikovat, charakterizovat, popsat, roztrždit, komentovat snímek, nakreslit schéma, prozkoumat, porovnat, vysvětlit proč, vytvořit tabulku, vytvořit graf
Syntéza	Žák dokáže z několika jednodušších komponentů vytvořit původní a složitý výtvar	kategorizovat, klasifikovat, kombinovat, modifikovat, napsat sdělení, navrhnout, organizovat, reorganizovat, shrnout, vyvodit obecné závěry, vyhodnotit, vytvořit, postavit, vyřešit, předvést, stanovit, předpovědět, naplánovat, vytvořit hypotézu, navrhnout, rozvinout, vynalézt, napsat referát (esej), sestavit tabulku, sestrojít graf, vypracovat zprávu, vyhodnotit geografickou polohu
Hodnocení	Žák dokáže na základě dříve naučených norem a stanovených kritérií určit hodnotu nebo cenu složitěho produktu	argumentovat, obhájit, ocenit, oponovat, podpořit (názory), porovnat, provést kritiku, posoudit, prověřit, srovnat s normou, vybrat, uvést klady a zápory, zdůvodnit, zhodnotit, rozhodnout, komentovat, zvážit, pochválit, doporučit, vyvrátit, rozvíjet, ospravedlnit, diskutovat, shrnout

(Čapek 2015, str. 435-436)

2.3.2.2.2. Taxonomie učebních úloh podle Tollingerové

Autorkou taxonomie je D. Tollingerová (citováno podle Kalous, Obst a kol. 2009), která rozdělila učební úlohy do pěti kategorií. Tyto kategorie úloh jsou dále rozčleněny na několik dalších učebních úloh a k úlohám uvádí autorka také charakteristické formulace.

1. Úlohy, které vyžadují pamětní reprodukci poznatků:
 - 1.1. Úlohy na znovupoznání
 - 1.2. Úlohy na reprodukci jednotlivých faktů, čísel, pojmů apod.
 - 1.3. Úlohy na reprodukci definic, norem, pravidel apod.
 - 1.4. Úlohy na reprodukci velkých celků, básní textů, tabulek apod.

Typické formulace úloh, které vyžadují pamětní reprodukci poznatků: Jak zní? Definujte! Co platí? Uveďte zásady pro ...! Reprodukujte! Předneste! Zopakujte! Která z uvedených alternativ?

2. Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatkami:
 - 2.1. Úlohy na zjišťování faktů (měření, vážení, jednoduché výpočty apod.),
 - 2.2. Úlohy na vyjmenovávání a popis faktů (výčet, soupis)
 - 2.3. Úlohy na vyjmenovávání a popis procesů způsobů činnosti
 - 2.4. Úlohy na rozbor a skladbu (analýzu a syntézu)
 - 2.5. Úlohy na pozorování a rozlišování (komparace a diskriminace)
 - 2.6. Úlohy třídění (kategorizace a klasifikace)
 - 2.7. Úlohy na zjišťování vztahů mezi fakty (příčina, následek, cíl, prostředek, vliv, funkce, účel, nástroj, způsob apod.)
 - 2.8. Úlohy na abstrakci, konkretizaci a zobecňování
 - 2.9. Řešení jednoduchých příkladů (s neznámými veličinami)

Typické formulace vyžadující jednoduché operace s poznatkami: Vyjmenujte části, druhy ...! Uveďte postup při ...! Změřte! Nastavte rozměr! Vypočítejte rozměr, otáčky apod.! Popište, jak probíhá! Nalezněte společné znaky a určete společně platné pravidlo! Určete shody a rozdíly! Rozdělte podle ...! Co se stane, když...! Porovnejte! Proč? Co je příčinou? Udělejte soupis!

3. Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatkami:
 - 3.1. Úlohy na překlad (translace, transformaci)

- 3.2. Úlohy na výklad (interpretaci, vysvětlení smyslu, vysvětlení významu, zdůvodnění apod.)
- 3.3. Úlohy na vyvozování (indukcí)
- 3.4. Úlohy na odvozování (dedukcí)
- 3.5. Úlohy na dokazování a ověřování (verifikaci)
- 3.6. Úlohy na hodnocení

Typické formulace úloh, které vyžadují jednoduché operace s poznatků: Vysvětlete význam, smysl! Zdůvodněte, k čemu je to dobré! Podle obrázků vyvoďte chyby v technologickém postupu! Z uvedených příkladů odvoďte pravidlo, postup! Dokažte, ověřte správnost! Zhodnoťte z určitého např. společenského, ekologického, ekonomického, bezpečnostního atd. hlediska ...!

4. Úlohy, které vyžadují sdělení poznatků:
 - 4.1. Úlohy na vypracování přehledu, výtahu, obsahu apod.
 - 4.2. Úlohy na vypracování zprávy, pojednání, referát apod.
 - 4.3. Samostatné písemné práce, výkresy, projekty apod.

Typické formulace úloh, které vyžadují sdělení poznatků: Vypracujte přehled, zprávu, pojednání, referát, zprávu o měření, nakreslete schéma ...!

5. Úlohy, které vyžadují produktivní myšlení:
 - 5.1. Úlohy na praktickou aplikaci
 - 5.2. Řešení problémových situací
 - 5.3. Kladení otázek a formulace úloh
 - 5.4. Úlohy na objevování na základě vlastních pozorování
 - 5.5. Úlohy na objevování na základě vlastních úvah.

Typické formulace úloh, které vyžadují produktivní myšlení: Řešte tematický úkol, vypracujte návrh ...! Vymyslete praktický příklad! Na základě vlastního pozorování, studia určete ...! Navrhněte zlepšení ..., nové řešení!

3. Praktická část

Při samotné tvorbě výukových a pracovních listů jsme se snažili zaměřit se především na to, aby si žáci začali aktivně spojovat pojmy náboženství a zeměpis. Učebnice, podle kterých

se momentálně náboženství vyučuje, jsou zaměřeny většinou spíše na vysvětlování pojmu náboženství jako takového, na druhy náboženství a pojmy, které jsou s náboženstvím spojovány. Pokud už je místopis v učebnicích uveden, jedná se o místopis ve světovém měřítku, nikoliv v měřítku v regionálním. V učivu, které se v učebnicích zeměpisu věnuje studiu České republiky, není náboženství v geografickém, ani jiném smyslu zmiňováno. Což je z našeho pohledu škoda, protože žáci by se měli naučit vnímat souvislosti mezi geografii a různými společenskými jevy, mezi něž můžeme zařadit právě také náboženství.

Naší snahou při tvorbě výukových a pracovních listů tedy není naučit žáky pouze pojmosloví, i když i to je zde pro úplnost a ucelenost uvedeno, ale snažit se žáky vidět a chápat souvislosti mezi náboženstvím s geografii. Příkladem těchto souvislostí, které by měli žáci být schopni vidět, je například vliv náboženství na zakládání měst a obcí na našem území.

V dalších částech tohoto tématu se budeme věnovat tématům zvoleným pro výukové materiály a také samotné tvorbě výukových a pracovních listů a tomu, jak jsme byli úspěšní při dodržování pravidel, která jsou zmíněna v teoretické části této práce.

3.1. Témata výukových materiálů

Témata pro výukové a pracovní listy byla volena na základě několika faktorů. Prvořadě pro nás bylo propojení geografického a náboženského aspektu – jak náboženství ovlivňovalo nebo ovlivňuje geografické aspekty našeho života. Z tohoto důvodu byla zvolena náboženství a náboženské skupiny, které na našem území působí dlouhodobě a mají na našem území větší zastoupení věřících.

Tématem první sady výukových materiálů je vývoj náboženství v Čechách a na Moravě. Toto téma zahrnuje období od prvních důkazů osídlení na našem území. Přední informací pro žáky je zde přechod od polyteistického k monoteistickému náboženství. Dále by si žáci z těchto materiálů měli připomenout informaci o příchodu keltských kmenů na naše území a dát si je do souvislosti s jejich pobytem na území Čech a Moravy. V neposlední řadě zde žáci najdou informaci o rozsahu území Velkomoravské říše a příchodu věrozvěstů na její území.

Druhá sada výukových materiálů je zaměřena na křesťanství obecně a na římskokatolickou církev. Křesťanství je v tomto materiálu uváděno ve světovém kontextu, aby žáci nedostali zavádějící informace, ze kterých by si mohli špatně vyložit, že křesťanství vzniklo na našem území. Dále je u tohoto tématu uvedeno základní pojmosloví spojené s tímto náboženstvím. Dále je v této části materiálu uvedeno také následné rozdělení křesťanství, což

umožňuje volnou návaznost výukových materiálů č. 3 a 4. Druhým podtématem tohoto pracovního listu je římskokatolická církev z toho důvodu, že jde hlavní vývojovou linií a hlavního nositele křesťanských tradic. Ve výukových materiálech je toto náboženství uváděno i v kontextu přímo s územím České republiky, aby žáci získali přehled nejen o tom, kolik věřících na našem území přibližně je, ale jak širokou územní působnost má.

Třetí sada je zaměřena na protestantské církve. Protože se jedná o náboženství, které vznikalo v Evropě, je zde popis jeho vzniku uveden v evropském kontextu. V materiálech jsou vhodně použité mapy, aby žáci mohli získat přehled o šíření tohoto náboženství a také o tom, jak se dostalo na naše území. Dále je zde stručně popsáno působení těchto církví na našem území v minulosti i v dnešní době.

Čtvrtá sada materiálů se zaměřuje na pravoslavné náboženství. V těchto výukových materiálech jsou počátky tohoto náboženství velmi zestručněny, jelikož základ náboženství je velmi podobný, jako u římskokatolické církve. V těchto materiálech je kladen větší důraz naopak na pojmosloví a rozdíly mezi pravoslavným a římskokatolickým náboženstvím. Geografický kontext náboženství je zde rozepsán více až v souvislosti s Českou republikou a vychází především z informací dostupných po roce 1989.

Posledním tématem výukových materiálů je židovství. Vzhledem k tomu, že židovství mělo odlišný vývoj než předchozí tři náboženství, je zde podrobněji popsán jeho vznik a také je zde opět uvedeno základní pojmosloví. Vzhledem k tomu, že se jedná o náboženství, které je na našem území přítomno již od 10. století, uvedli jsme v těchto materiálech také informace, byť velmi stručné, o historii tohoto náboženství na našem území. I v těchto materiálech je samozřejmě geografický kontext, a to hlavně pro dobu po roce 1989.

3.2. Výukové listy a jejich tvorba

Při sestavování obsahu a formy výukových listů byla v maximální možné míře respektována pravidla uvedená v teoretické části. Vytvořené výukové listy jsou koncipovány tak, aby byly pro žáky přehledné, dostatečně srozumitelné, zajímavé a aby adekvátním způsobem žákům předaly požadované znalosti. Protože jsou listy určeny pro 2. stupeň vzdělávání na základních školách, jsou uváděné informace v maximální možné míře zestručněné tak, aby byly na jednu stranu dostatečné, ale zároveň aby žáci nebyli přehlčeni faktografií.

Při samotné tvorbě výukových listů jsme postupovali v souladu didaktickými funkcemi uvedenými v teoretické části na straně 15 této práce. Dle tohoto by výukové listy měly mít následující funkce:

- odborná – ano, učivo je shodné s poznatky vědních disciplín, se kterými souvisí,
- didaktická – ano, učivo odpovídá platným RVP a poznatky použité ve výukových listech odpovídají nárokům vzdělávání na 2. stupni základních škol,
- metodická – ano, prostředky výkladu učiva jsme volili tak, aby bylo vhodné pro žáky 7. tříd,
- logická – ano, struktura učiva ve výukových materiálech je ucelená a učivo je zároveň rozčleněno tak, aby žáci mohli chápat jednotlivé návaznosti a souvislosti,
- psychologická – ano, učivo odpovídá schopnostem a porozumění žáků v 7. třídě, učivo je zároveň stylizované tak, aby nedošlo k zahlcení žáků,
- lingvistická – ano, jazykově i stylisticky jsou výukové materiály v pořádku, cizí výrazy jsou vysvětleny,
- estetická – ano, učivo je doplněno vhodnými a vhodně umístěnými obrázky,
- hygienická – ano, objem učiva je přiměřený pro žáky 8. a 9. tříd.

Kromě těchto funkcí, které by měl splňovat každý výukový materiál používaný ve školství, jsme si stanovili za cíl také některé další požadavky, konkrétně aby výukové listy:

- odpovídaly soudobým učebnicím – ano, výukové listy odpovídají obsahem učebnicím především nauky k občanství a dějepisu,
- byly využitelné v předmětu výuka k občanství – ano, výukové listy se v tomto předmětu dají vhodně kombinovat se soudobými učebnicemi,
- výukové listy obsahují mezioborové vazby – ano, výukové listy obsahují vhodné mezioborové vazby,
- výukové listy jsou využitelné ve vyšších ročnících – ano, pracovní listy jsou vhodné pro použití například v 8. a 9. třídách.

Tyto stanovené cíle jsme uspořádali do přehledné tabulky, do které jsme zaznamenali nejen výše zmíněné výsledky, ale rozepsali jsme v ní také mezioborové vazby na jednotlivé předměty.

Tabulka 3: Cíle výukových listů

Číslo výukového listu	Odpovídá soudobým učebnicím		Mezioborové vazby		
	Zeměpis	Výuka k občanství	Využitelnost v předmětu výuka k občanství	Dějepis	Matematika
1	NE	ANO	ANO	ANO	NE
2	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
3	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
4	NE	ANO	ANO	ANO	NE
5	NE	ANO	ANO	ANO	NE

3.3. Pracovní listy

Při sestavování pracovních listů jsme se zaměřili především na návaznost úloh na výukové listy, na grafickou stránku pracovních listů a na možné rozvíjení dalších znalostí žáků. V každém pracovním listu jsme se snažili rozvíjet poznání nejen místopisu České republiky jako celku, ale také místopisu bydliště žáků, kteří tyto materiály budou používat.

Při prvním pohledu na pracovní listy jsou možná méně barevné a „hravé“, než některé pracovní listy v soudobých učebnicích a cvičebnicích, ale tento fakt je do značné míry ovlivněn právě zaměřením na geografickou stránku problematiky náboženství na našem území. Tím, že jsme se v pracovních listech snažili co nejvíce používat mapy namísto obrázků a fotografií, jsme sice snížili barevnost a možná také atraktivnost těchto pracovních listů, ale učinilo je to mnohem více využitelné pro výuku zeměpisu.

3.3.1. Funkce pracovních listů

Při tvorbě pracovních listů jsme vycházeli z definice pracovních materiálů, která je uvedena v teoretické části této práce, a také z funkcí, které by měly pracovní listy mít.

Dle příslušné definice mají pracovní listy sloužit na vyšším stupni jako doplněk ke studiu. Tuto podmínku dané pracovní listy také splňují. Mohou sloužit k upevnění a procvičení daného učiva přímo v hodinách, popřípadě mohou sloužit k domácímu procvičování. Funkce, které mají pracovní listy splňovat, jsme vyhodnocovali u každého pracovního listu zvlášť:

- funkce orientační a koordinační – pracovní listy navazují na učivo probírané ve výukové listu a vhodně probírané učivo propojují,

- poznávací a systematizační – pracovní listy obsahují informace, úlohy a úkoly, které se vztahují k učivu z výukových listů,
- rozvíjející, výchovnou, upevňovací a kontrolní – pracovní listy mají snahu dále rozvíjet zájem o vyučované téma, podporují lepší zapamatování nově nabytých znalostí a kontrolu správnosti informací, které si studenti měly osvojit,
- motivační a sebezvědomovací – pracovní listy byly sestaveny tak, aby v žácích probudily zájem o dané učivo, snaží se motivovat k dalšímu vzdělávání a poznávání daných okruhů.

3.3.2. Tvorba pracovních listů

Při tvorbě pracovních listů byl dodržen postup pro jejich tvorbu, který je uveden v této práci na straně 16:

1. Volba tématu – každý pracovní list má své téma. Toto téma je shodné s výukovým listem, který jej předchází.
2. Cíl PL – cílem pracovních listů může být každá z těchto nabízených možností. Zde záleží pouze na vyučujícím, pro kterou možnost se rozhodne. Pracovní listy jsou koncipovány tak, aby měly různé využití:
 - vzdělávání a zápis informací,
 - opakování po delší době,
 - procvičování,
 - shrnutí a poukázání na souvislosti,
 - zajišťování vědomostí.
3. Volba formy – forma je volena tak, aby využití pracovního listu bylo variabilní:
 - formát – pracovní list je primárně koncipován pro samostatné využití na listech formátu A4,
 - písmo – odpovídá požadavkům pro žáky 8. a 9. tříd,
 - zadání – je viditelné a srozumitelné.
4. Návaznost úloh – ano, úlohy na sebe vhodně navazují a jsou seřazeny tak, aby jejich náročnost vzrůstala.
5. Střídání různých typů úloh – v pracovních listech se střídají úlohy na reprodukci získaných poznatků a úlohy na produktivní myšlení.
6. Délka jednotlivých úloh – v pracovních listech jsou úlohy, které svou délkou odpovídají schopnostem žáků 8. a 9. tříd.

3.3.3. Typy úloh v pracovních listech

V teoretické části jsou uváděny dvě taxonomie úloh, a to Bloomova taxonomie kognitivních cílů a taxonomie výukových úloh dle Tollingerové. Při sestavování pracovních listů z hlediska typů úloh jsme tedy přihlíželi právě k těmto taxonomiím. Naší snahou bylo využít v pracovních listech co možná nejširší rozpětí úloh tak, aby těmto taxonomiím vyhovovaly. V pracovních listech však nejsou využity všechny typy úloh, a to z toho důvodu, že pracovní listy jsou sestavovány pro vyšší stupeň základního školství. S ohledem na hloubku a náročnost učiva probíraného v tomto stupni vzdělávání jsme volili i typy obtížnosti úloh. Přehled typů úloh použitých v pracovních listech je zpracován v Tab. 4. Z tabulky je patrné, jaké typy úloh se v pracovních listech vyskytují. Vždy jsme se při tvorbě pracovních listů snažili, aby typologie úloh dle obou taxonomií byly co možná nejrozmanitější, ale zároveň s přihlédnutím ke stupni vzdělávání.

Tabulka 4: Typy úloh použití v pracovních listech

Pracovní list číslo 1		
	Bloomova taxonomie	Taxonomie učebních cílů
Úloha č. 1	znalost	Úlohy na znovupoznání
Úloha č. 2	znalost	Úlohy na znovupoznání
Úloha č. 3	porozumění	Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatky
Úloha č. 4	porozumění	Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatky
Úloha č. 5	analýza	Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatky
Úloha č. 6	aplikace	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky
Pracovní list číslo 2		
	Bloomova taxonomie	Taxonomie učebních cílů
Úloha č. 1	znalost	Úlohy na znovupoznání
Úloha č. 2	aplikace	Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatky
Úloha č. 3	znalost	Úlohy na znovupoznání
Úloha č. 4	aplikace	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky
Úloha č. 5	porozumění	Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatky
Úloha č. 6	analýza	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky
Úloha č. 7	syntéza	Úlohy, které vyžadují produktivní myšlení
Pracovní list číslo 3		
	Bloomova taxonomie	Taxonomie učebních cílů
Úloha č. 1	znalost	Úlohy na znovupoznání
Úloha č. 2	porozumění	Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatky
Úloha č. 3	aplikace	Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatky
Úloha č. 4	syntéza	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky
Úloha č. 5	analýza	Úlohy, které vyžadují produktivní myšlení
Pracovní list číslo 4		
	Bloomova taxonomie	Taxonomie učebních cílů
Úloha č. 1	znalost	Úlohy na znovupoznání
Úloha č. 2	aplikace	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky

Úloha č. 3	analýza	Úlohy, které vyžadují sdělení poznatků
Úloha č. 4	syntéza	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky
Úloha č. 5	analýza	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky
Pracovní list číslo 5		
	Bloomova taxonomie	Taxonomie učebních cílů
Úloha č. 1	znalost	Úlohy, které vyžadují pamětní reprodukci poznatků
Úloha č. 2	porozumění	Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatky
Úloha č. 3	porozumění	Úlohy, které vyžadují jednoduché operace s poznatky
Úloha č. 4	znalost	Úlohy, které vyžadují pamětní reprodukci poznatků
Úloha č. 5	aplikace	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky
Úloha č. 6	aplikace	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky
Úloha č. 7	syntéza	Úlohy, které vyžadují složité operace s poznatky
Úloha č. 8	analýza	Úlohy, které vyžadují sdělení poznatků

4. Ověření výukových materiálů ve výuce

Vzhledem k tomu, že výukové materiály jsou koncipovány v první řadě pro výuku zeměpisu v 8. a 9. třídách, ověřovali jsme jejich vlastnosti přesto na žácích sedmých tříd. Konkrétně ověření proběhlo ve dvou sedmých třídách, vždy během dvou hodin zeměpisu pro každou sadu výukových materiálů. Vzhledem k tomu, že podle platných RVP není náboženství v ČR samostatně součástí výuky v sedmých ani vyšších třídách, zařadili jsme tyto výukové materiály do rámce učiva tématu multikulturalita.

Vzhledem k tomu, že jsme ve výuce ověřovali všech pět sad výukových materiálů, objevují se v tabulkách pro vyhodnocení různé počty žáků. Tyto tabulky byly vypracovány pro výukové i pracovní listy.

Otázky jsou sestaveny tak, aby z větší části navazovaly na teoretickou část této práce, konkrétně na požadavky, které musí splňovat každý výukový materiál a které uvádíme na straně 15 této práce.

V následujících oddílech práce budou uvedeny dotazníky pro výukové a pracovní listy a následné vyhodnocení těchto dotazníků. Vyhodnocení jsme se snažili udělat co možná nejprehledněji vzhledem k množství dat, která jsou v tabulkách obsažena.

4.1. Výukové listy

Výukové listy byly během výuky použity tak, že vyučující promítal výukový list na tabuli a žáci procházeli výukový list společně s vyučujícím, nikoliv tedy samostatně. Tento postup byl zvolen záměrně vzhledem k tomu, že tato látka i tento způsob propojení geografie

s náboženstvím byl pro žáky novinkou. Mohli se tedy již v průběhu hodiny doptávat a zkoušet propojovat informace. Poté, co byla ukončena výkladová a diskuzní část hodiny, byli žáci požádáni o vyplnění dotazníku. K vyplňování tohoto dotazníku dostali žáci také vytištěné výukové listy, aby dotazník mohli vyplnit co možná nejlépe. Data z dotazníků byla zpracována pro každý výukový list zvlášť. Na dalších dvou stranách tedy naleznete dotazník, který žáci vyplňovali a také tabulku s vyhodnocením odpovědí.

Výukový list číslo 1:

Téma výukového listu: Vývoj náboženství v Čechách a na Moravě

Vyplňte prosím následující dotazník zakroužkováním jedné z nabízených odpovědí. Tento dotazník je anonymní a bude použit ke zpracování statistiky pro bakalářskou práci. Děkuji.

Je pro tebe tento materiál přehledný? ANO NE

Poskytuje ti tento výukový list dostatek informací? ANO NE

Využiješ informace z výukového listu i v jiných předmětech? ANO NE

Pokud ano, ve kterých? Vyber jednu, nebo více z nabízených možností:

Dějepis	Výuka k občanství	Matematika	Český jazyk
Přírodopis	Informatika	Anglický Jazyk	Jiný předmět

Líbí se ti tento materiál po vizuální stránce? ANO NE

Je tento materiál gramaticky v pořádku? ANO NE

Líbí se ti využití materiálu ve výuce? ANO NE

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Tabulka 5: Tabulka s vyhodnocením výukových listů

Otázka: Je pro tebe tento materiál přehledný?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Výběr z možností předmět-četnost
Výukový list č. 1	52	45 (86,5 %)	7 (13,5 %)	V této otázce není možný výběr z možností
Výukový list č. 2	48	39 (81,3 %)	9 (18,7 %)	
Výukový list č. 3	50	43 (86 %)	7 (14 %)	
Výukový list č. 4	49	46 (93,9 %)	3 (6,4 %)	
Výukový list č. 5	53	49 (92,5 %)	4 (7,5 %)	
Otázka: Poskytuje ti tento výukový list dostatek informací?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Výběr z možností předmět-četnost
Výukový list č. 1	52	51 (98 %)	1 (2 %)	V této otázce není možný výběr z možností
Výukový list č. 2	48	46 (95,8 %)	2 (4,2 %)	
Výukový list č. 3	50	47 (94 %)	3 (6 %)	
Výukový list č. 4	49	48 (98 %)	1 (2 %)	
Výukový list č. 5	53	53 (100 %)	0 (0 %)	
Otázka: Využiješ informace z výukového listu i v jiných předmětech?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Výběr z možností předmět-četnost
Výukový list č. 1	52	50 (96,2 %)	2 (3,8 %)	D-49, Vko-15, ČJ-12, JP-0)
Výukový list č. 2	48	44 (91,7 %)	4 (8,3 %)	D-38, Vko-40, ČJ-22, JP-0
Výukový list č. 3	50	30 (60 %)	20 (40 %)	D-25, Vko-8, ČJ-2, JP-0
Výukový list č. 4	49	25 (81 %)	14 (19 %)	D-19, Vko-6, ČJ-4, JP - 0
Výukový list č. 5	53	50 (94,3 %)	3 (5,7 %)	D-45, Vko-38, ČJ-33, J-0
Otázka: Líbí se ti tento materiál po vizuální stránce?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Výběr z možností předmět-četnost
Výukový list č. 1	52	50 (96,2 %)	2 (3,8 %)	V této otázce není možný výběr z možností
Výukový list č. 2	48	47 (98 %)	1 (2 %)	
Výukový list č. 3	50	44 (88 %)	6 (12 %)	
Výukový list č. 4	49	45 (91,8 %)	4 (8,2 %)	
Výukový list č. 5	53	50 (94,3 %)	3 (5,7 %)	
Otázka: Líbí se ti využití materiálu ve výuce?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Výběr z možností předmět-četnost
Výukový list č. 1	52	49 (94,2 %)	3 (5,8 %)	V této otázce není možný výběr z možností
Výukový list č. 2	48	44 (91,8 %)	4 (8,2 %)	
Výukový list č. 3	50	41 (82 %)	9 (8 %)	
Výukový list č. 4	49	40 (81,6 %)	9 (8,4 %)	
Výukový list č. 5	53	52 (98,1 %)	1 (1,9 %)	

Vysvětlivky k Tab. 5: D–dějepis, Vko–výuka k občanství, ČJ–český jazyk, J–jiné předměty. Procenta jsou zaokrouhlována na jedno desetinné místo

4.2. Pracovní listy

Pracovní listy vypracovávali stejní žáci jako listy výukové. Žáci dostali pracovní listy ve výuce nejdříve k samostatné práci. Při této samostatné práci mohli využít výukové listy, které jim zůstaly z předchozí hodiny, a u úloh, kde je to uvedeno, měli možnost využít internetové zdroje. Po vypracování pracovních listů byli žáci požádáni o vyplnění dotazníku k pracovním listům. Výstupy z těchto dotazníků jsme opět zpracovali do tabulky. Na následujících stránkách je dotazník vypracovaný pro pracovní listy a tabulka zpracovaných výsledků z dotazníků.

Pracovní list číslo 1:

Téma výukového listu: Vývoj náboženství v Čechách a na Moravě

Vyplňte prosím následující dotazník zakroužkováním jedné z nabízených odpovědí, nebo pomocí slovních odpovědí. Tento dotazník je anonymní a bude použit ke zpracování statistiky pro bakalářskou práci. Děkuji.

Je pro tebe tento materiál přehledný? ANO NE

Jsou pro tebe otázky srozumitelné? ANO NE

Pokud ne, napiš prosím, která otázka, nebo otázky pro tebe byly méně srozumitelné.

Jsou mapy použité v pracovním listu dostatečně velké a čitelné? ANO NE

Bylo v předcházejícím výukovém listu dostatek informací,
abys mohl(a) bez větších problémů odpovědět na většinu otázek? ANO NE

Zdála se ti některá z otázek příliš těžká? ANO NE

Pokud ano, která (které)?

Líbí se ti tento materiál po vizuální stránce? ANO NE

Líbí se ti využití materiálu ve výuce?

ANO

NE

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Obrázek 2: tabulka s vyhodnocením pracovních listů

Otázka: Je pro tebe tento materiál přehledný?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Otevřená odpověď
Pracovní list č. 1	50	49 (98 %)	1 (2 %)	V této otázce není možná otevřená odpověď
Pracovní list č. 2	48	46 (95,8 %)	2 (4,2 %)	
Pracovní list č. 3	51	48 (94,1 %)	3 (5,9 %)	
Pracovní list č. 4	47	43 (91,4 %)	4 (8,6 %)	
Pracovní list č. 5	47	43 (91,4 %)	4 (8,6 %)	
Otázka: Jsou pro tebe otázky srozumitelné?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Otevřená odpověď: otázka číslo .../kolikrát
Pracovní list č. 1	50	47 (94 %)	3 (6 %)	5/12x, 6/8x
Pracovní list č. 2	48	42 (87,5 %)	6 (12,5 %)	4/11x, 6/4x, 7/8x
Pracovní list č. 3	51	49 (96 %)	2 (4 %)	4/7x
Pracovní list č. 4	47	46 (97,9 %)	1 (2,1 %)	2/10x, 3/8x, 4/11x, 5/21x
Pracovní list č. 5	47	45 (95,7 %)	2 (4,3 %)	2/9x, 8/18x
Otázka: Jsou mapy použité v pracovním listu dostatečně velké a čitelné?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Otevřená odpověď
Pracovní list č. 1	50	49 (98 %)	1 (2 %)	V této otázce není možná otevřená odpověď
Pracovní list č. 2	48	48 (100 %)	0 (0 %)	
Pracovní list č. 3	51	49 (96,1 %)	2 (3,9 %)	
Pracovní list č. 4	47	46 (97,9 %)	1 (2,1 %)	
Pracovní list č. 5	47	45 (95,7 %)	2 (4,3 %)	
Otázka: Bylo v předcházejícím výukovém listu dostatek informací, abys mohl(a) bez větších problémů odpovědět na většinu otázek?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Otevřená odpověď
Pracovní list č. 1	50	49 (98 %)	1 (2 %)	V této otázce není možná otevřená odpověď
Pracovní list č. 2	48	46 (95,8 %)	2 (4,2 %)	
Pracovní list č. 3	51	51(100 %)	0 (0 %)	
Pracovní list č. 4	47	43 (91,5 %)	4 (8,5 %)	
Pracovní list č. 5	47	46 (97,9 %)	1 (2,1 %)	

Otázka: Zdála se ti některá z otázek příliš těžká?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Otevřená odpověď: otázka číslo .../kolikrát
Pracovní list č. 1	50	46 (92 %)	4 (8 %)	5/15x, 6/7x
Pracovní list č. 2	48	40 (83,3 %)	8 (16,7 %)	4/13x, 6/5x, 7/10x
Pracovní list č. 3	51	47 (92,2 %)	4 (7,8 %)	4/12x
Pracovní list č. 4	47	44 (93,6 %)	3 (6,4 %)	2/12x, 3/10x, 4/8x, 5/19x
Pracovní list č. 5	47	40 (85,1 %)	7 (14,9 %)	2/10x, 8/16x
Otázka: Líbí se ti tento materiál po vizuální stránce?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Otevřená odpověď
Pracovní list č. 1	50	49 (98 %)	1 (2 %)	V této otázce není možná otevřená odpověď
Pracovní list č. 2	48	46 (95,8 %)	2 (4,2 %)	
Pracovní list č. 3	51	48 (96,1 %)	3 (3,9 %)	
Pracovní list č. 4	47	46 (94,1 %)	1 (5,9 %)	
Pracovní list č. 5	47	40 (85,1 %)	7 (14,9 %)	
Otázka: Líbí se ti využití materiálu ve výuce?				
	Počet žáků	Odpověď ANO počet (procenta)	Odpověď NE počet (procenta)	Otevřená odpověď
Pracovní list č. 1	50	39 (78 %)	11 (22 %)	V této otázce není možná otevřená odpověď
Pracovní list č. 2	48	40 (83,3 %)	8 (16,7 %)	
Pracovní list č. 3	51	41 (80,4 %)	10 (19,6 %)	
Pracovní list č. 4	47	37 (78,7 %)	10 (21,3 %)	
Pracovní list č. 5	47	39 (83 %)	8 (17 %)	

Vysvětlivky k Tab. 5: Procenta jsou zaokrouhlována na jedno desetinné místo.

4.3. Vyhodnocení výukových a pracovních listů

Z tabulek uvedených v kapitolách 4.1 a 4.2 vyplývá, že materiály jsou pro studenty dostatečně přehledné a líbily se jim i po vizuální stránce. Dále lze ze zpracovaných dat vyčíst, že výukový i pracovní list poskytují studentům dostatek informací k pochopení daného tématu a zpracování otázek v pracovním listu. Studenti měli největší výhrady k otázkám a úkolům, které sice měly na výukové listy návaznost, ale studenti k jejich vyřešení museli použít jiné zdroje než výukový list. U hodnocení třetího výukového listu v obou dotaznících je patrné, že studenti by nejméně využili informace z výukových materiálů s tématy protestantské a pravoslavné církve. Domníváme se, že tato skutečnost je podmíněna tím, že tato náboženství se vyskytují ve výuce dle RVP VZ velmi sporadicky. Data z těchto tabulek jsou samozřejmě

ovlivněna tím, že je testovalo jen velmi málo studentů a krátkém časovém horizontu a pouze v rámci jednoho předmětu.

5. Závěr

V rámci této práce bylo vytvořeno pět sad výukových materiálů pro výuku náboženství a náboženských skupin ve vzdělávací oblasti geografie. Každý z těchto materiálů obsahuje výukový a pracovní list. Tyto materiály splňují dle definic a pravidel pro jejich tvorbu všechny standardy, které musí splňovat výukové materiály používané pro výuku na základních školách v České republice a jsou shodné s platnými RVP ZV a mírou i hloubkou učiva odpovídají znalostem žáků v 8. a 9. třídách základní školy.

V průběhu zpracovávání a výzkumu tohoto tématu vyšlo najevo, že téma náboženství je v platných RVP ZV roztroušeno a není pevně zakotveno v žádné ze vzdělávacích oblastí. Toto může být ke škodě současným studentům, protože jednotlivé oblasti s velkou pravděpodobností spoléhají na ostatní, ale žádná ze vzdělávacích oblastí nemá do výuky zařazenou tematiku náboženství jako souvislé a ucelené téma. Jedním z důvodů může být to, že uvedené téma se neučí snadno a má velmi mnoho třecích ploch, a to jak na půdě školy, tak mimo ni. Vyučováno by toto téma přesto být mělo, protože žáci se se zmíněným tématem setkávají automaticky jak při výuce některých dalších předmětů, tak také při různých svátcích, nebo společenských akcích. Bylo by tedy vhodné, aby žáci měli představu o tom, jak náboženství ovlivňovalo historii a zároveň jak ovlivňuje život, prostorové a společenské vazby v dnešní době.

Pokud by se v tomto tématu pokračovalo v diplomové práci, muselo by být podrobněji prozkoumáno hlavně v otázce praktického využití přímo při výuce. V rámci této práce byly sice materiály otestovány, ale uvedené testování proběhlo pouze ve dvou třídách a pouze při výuce jedním vyučujícím. V případě návaznosti by tedy bylo vhodné zmíněné zařazení do výuky rozšířit a více se zaměřit na časovou náročnost, na rozložení jednotlivých témat během výuky a také na hodinou dotaci, kterou je možno tématu věnovat, aniž by došlo k narušení průběhu výuky. Dále by bylo potřeba se zaměřit na možnost využití vytvořených materiálů v předmětech s tématem náboženství souvisejících. Materiály mají mít sice primární využití v geografii, ale vzhledem tomu, že geografie má mnoho mezioborových vazeb, bylo by vhodné zvážit využití daných materiálů hlavně ve výchově k občanství a ve výuce dějepisu. Zejména propojení s dějepisem, jakožto předmětem, v němž jsou hojně využívány mapy, se přímo nabízí.

Dále by se mělo lépe prozkoumat a zvážit použití, alespoň částečné, těchto materiálů pro skupinovou nebo terénní práci žáků. Některé úlohy v pracovních listech přímo na práci ve

skupině a terénní činnost odkazují. Žákům by to mohlo přinést nové podmínky a motivace do výuky a také možnost vidět použití zeměpisných prostředků v praxi.

6. Summary

The bachelor's thesis is devoted to the level of teaching religion in the 8th and 9th grades of elementary schools. In elementary schools, religion is taught as part of the subjects of citizenship education and history. The analysis of the RVP ZV revealed that this teaching takes place exclusively in a global context. There is a complete lack of any regional context and any geographical aspect. The aim of this work was to create five teaching five worksheets specifically for the teaching of religion within the subjects of geography and citizenship education. All of these materials have been created to be used for teaching religion in 8th and 9th grades.

The theoretical part of this work contains definitions, rules, taxonomies, etc. for the creation of teaching materials. In the practical part, the procedure for the actual preparation of the teaching materials, the topics of the teaching materials, the types of tasks used in the worksheets and also the evaluation of the teaching materials by the students is presented.

The conclusion of this work is focused on the controversial issue of teaching religion in Czech schools, as well as recommendations for following up on this work. The conclusions of this work cannot be generalized, because the topic was not completely exhausted and the evaluation took place only in a small group of students.

7. Seznam literatury a zdrojů:

MAŇÁK, J. *Nárys didaktiky*. Brno: MU, 2003. ISBN 80-210-3123-9.

JANIŠ, K. *Slovník pojmů z obecné didaktiky*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2006. ISBN 80-7248-352-8.

GESCHWINDER, J.; RŮŽIČKA, E.; RŮŽIČKOVÁ, B.: *Technické prostředky ve výuce*. Olomouc: UP, 1995. ISBN 80-706-7584-5.

RAMBOUSEK, V. a kol. *Technické výukové prostředky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 80-7066-227-1.

E-klima | Úvod [online]. Copyright © [cit. 05.05.2023]. Dostupné z: <http://eklima.upol.cz/docs/vyuka.pdf>

LEPIL, Oldřich. *Teorie a praxe tvorby výukových materiálů: zvyšování kvality vzdělávání učitelů přírodovědných předmětů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2489-7.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

TYMRÁKOVÁ, Iva, Helena JEDLIČKOVÁ a Lenka HRADILOVÁ. *Pracovní list a tvorba pracovního listu pro přírodovědné vzdělávání*. In Metodologické aspekty a výskum v oblasti didaktik přírodovědných polnohospodářských a příbuzných oborov. Nitra, : Přírodovědec č. 171: Přírodovědec č. 171, 2005. s. 104 - 110. ISBN 80-8050-8488.

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.

VÁLKOVÁ, Veronika. *Dějepis 6: pravěk a starověk : pro základní školy*. 2. vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2015. ISBN 978-80-7235-565-5.

VÁLKOVÁ, Veronika a František PARKAN. *Dějepis 7: pro základní školy*. 2. vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2015. ISBN 978-80-7235-547-1.

BROM, Zdeněk, Dagmar JANOŠKOVÁ, Monika ONDRÁČKOVÁ, Dagmar ŠAFRÁNKOVÁ, Hana MARKOVÁ a Jitka ŠEBKOVÁ. *Občanská výchova 7: hybridní učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 3., upravené vydání. Plzeň: Fraus, 2021. Škola s nadhledem. ISBN 978-80-7489-715-3.

BROM, Zdeněk, Dagmar JANOŠKOVÁ, Monika ONDRÁČKOVÁ, Dagmar ŠAFRÁNKOVÁ, Hana MARKOVÁ a Jitka ŠEBKOVÁ. *Občanská výchova 7: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 2. upravené vydání. Plzeň: Fraus, 2019. ISBN 978-80-7489-471-8.

7.1. Seznam obrázků

Výukový list č. 1:

Jeskyňě Altamira, Španělsko: Jeskynní malířství – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jeskynn%C3%AD_mal%C3%AD%C5%99stv%C3%AD

Bohyně Morana: Soubor: Ales, Mikulas-Zalov (1880).jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Ales,_Mikulas_-_Zalov_%281880%29.jpg

Mapa Velkomoravské říše: Velkomoravská říše – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Velkomoravsk%C3%A1_%C5%99%C3%AD%C5%A1e

Pracovní list č. 1:

Slepá mapa – Česká republika a okolní státy: Mapa střední Evropy - politická a slepá | MapaEvropy.eu. *Mapa Evropy online a ke stažení* | *Mapaevropy.eu* [online]. Dostupné z: <https://mapaevropy.eu/mapa-stredni-evropy/>

Slepá mapa České republiky s vyznačenými kraji a krajskými městy: <http://www.zemepis.com/images/slmapy/krajem.jpg>

Výukový list č. 2:

Trojedinost Boha: Věřím v trojjediného Boha bez dodatečných korektur | Lumen de Lumine. *Úvod* | *Lumen de Lumine* [online]. Copyright © 2012 [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <https://www.lumendelumine.cz/index.php?page=verim-v-jednoho-boha-bez-dodatecnych-korektur>

Cyril a Metoděj: sv. Cyril a Metoděj, biskup. *ŽIVOTOPISY SVATÝCH* [online]. Copyright © Životopisy zpracoval Jan Chlumský [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=2918>

Vatikán: Vatikán - průvodce | Cestujlevne.com. *Cestuj levně tam, kam tě srdce táhne* – *Cestujlevne.com* [online]. Copyright © 2023 Cestujlevne.com s.r.o. [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <https://www.cestujlevne.com/pruvodce/vatikan>

Diecéze v České republice: Česká církevní provincie – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_c%C3%ADrkevn%C3%AD_provincie

Bazilika nanebevzetí Panny Marie: Soubor:Kostel, sv. Hostýn.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kostel,_sv._Host%C3%BDn.jpg

Pracovní list č. 2:

Slepá mapa Středního východu: Slepé mapy světa - Slepá mapa Středního východu s vyznačením hranic států. *Slepá mapa - Slepé mapy světa* [online]. Copyright © [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <http://www.slepamapa.cz/slepa-mapa-stredbiho-vychodu-hranice.html>

Slepá mapa České republiky v vyznačenými kraji: Slepá mapa ČR - Mapa České republiky, ČR. *Mapa České republiky, ČR, Česka - okresy, kraje, počet obyvatel, slepá mapa* [online]. Dostupné z: <http://www.mapaceskerekrepubliky.cz/slepa-mapa-cr>

Diecéze v České republice: Česká církevní provincie – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_c%C3%ADrkevn%C3%ADprovincie

Výukový list č.3:

Šíření reformace v Evropě: Reformace VY_32_Inovace_08SJ-4 Mgr. Jana Šenkeříková ZŠ A MŠ Nedašov Květen ppt stáhnout. *SlidePlayer - Nahrávejte a Sdílejte své PowerPoint prezentace* [online]. Copyright © 2023 SlidePlayer.cz Inc. [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/slide/11176330/>

Památník na Bílé hoře: Mohyla na Bílé hoře – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mohyla_na_B%C3%ADl%C3%A9_ho%C5%99e#/media/Soubor:Pamatnik_Bila_hora.jpg

Pracovní list č. 3:

Slepá mapa České republiky s vyznačenými kraji a krajskými městy: <http://www.zemepis.com/images/slmapy/krajem.jpg>

Sbory českobratrské církve evangelické: Českobratrská církev evangelická – Religionistická encyklopedie. [online]. Dostupné z: https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/%C4%8Ceskobratrsk%C3%A1_c%C3%ADrkev_evangelick%C3%A1

Biskupství a náboženské obce církve Českobratrské Husitské: Církev československá husitská – Religionistická encyklopedie. [online]. Dostupné z: https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/C%C3%ADrkev_%C4%8Deskoslovensk%C3%A1_husitsk%C3%A1

Výukový list č. 4:

Rozšíření pravoslavného náboženství ve světě: Pravoslaví – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pravoslav%C3%AD>

Chrám Vasila Blaženého, Moskva: Chrám Vasila Blaženého – symbol Rudého náměstí - Šokující Planeta. *Šokující Planeta* [online]. Copyright © 2016. [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <https://www.sokujiciplaneta.cz/cestovani/sub-chram-vasila-blazeneho--symbol-rudeho-namesti>

Chrám svatého Goraza, Olomouc: Chrám svatého Gorazda (Olomouc) – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Chr%C3%A1m_svat%C3%A9ho_Gorazda_\(Olomouc\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Chr%C3%A1m_svat%C3%A9ho_Gorazda_(Olomouc))

Pracovní list č. 4:

Slepá mapa České republiky s vyznačenými kraji: Slepá mapa ČR - Mapa České republiky, ČR. *Mapa České republiky, ČR, Česka - okresy, kraje, počet obyvatel, slepá mapa* [online]. Dostupné z: <http://www.mapaceskerekrepubliky.cz/slepa-mapa-cr>

Zlaté kopule a pohádková architektura: poznejte nejkrásnější pravoslavné kostely – Kudy z nudy. *Homepage – Kudy z nudy* [online]. Copyright © 2023 CzechTourism [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktuality/zlate-kopule-a-pohadkova-architektura-poznejte-ne>

Pravoslavný chrám, Ostrava-Michálkovice: Soubor: Pravoslavný chrám Ostrava-Michalkovice.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Pravoslavný_chram_Ostrava-Michalkovice.jpg

Výukový list č.5:

Kameny zmizelých: GC85RP4 Stolpersteine – Kameny zmizelých (Multi-cache) in Moravskoslezský kraj, Czechia created by koc256. *Document Moved* [online]. Dostupné z: https://www.geocaching.com/geocache/GC85RP4_stolpersteine-kameny-zmizelych

Menora: Sedmiramenný svícen (menora) | Aukce obrazů, starožitností | Aukční dům Šypka. *Domovská stránka | Aukce obrazů, starožitností | Aukční dům Šypka* [online]. Copyright © 2010 [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <https://www.sypka.cz/sedmiramenny-svicen-menora/a11/d6793/>

Davidova hvězda: Davidova hvězda – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Davidova_hv%C4%9Bzda

Územní působnost židovských obcí v Česku: Židovská obec – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDidovsk%C3%A1_obec#/media/Soubor:Federace_%C5%BEidovsk%C3%BDch_obc%C3%AD.jpg

Pracovní list č. 5:

Slepá mapa Středního východu: Slepé mapy světa - Slepá mapa Středního východu s vyznačením hranic států. *Slepá mapa - Slepé mapy světa* [online]. Copyright © [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <http://www.slepamapa.cz/slepa-mapa-stredbiho-vychodu-hranice.html>

Politická mapa Evropy: Politická mapa Evropy - barevná a černobílá | MapaEvropy.eu. *Mapa Evropy online a ke stažení* | *Mapaevropy.eu* [online]. Dostupné z: <https://mapaevropy.eu/politicka-mapa-evropy/>

Vlajky států: Vlajky států světa (seznam všech 254) | Statnivlajky.cz. *Vlajky světa* | *Statnivlajky.cz* [online]. Copyright © 2008 [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <https://www.statnivlajky.cz/rejstrik>

Slepá mapa České republiky s vyznačenými kraji a krajskými městy: <http://www.zemepis.com/smkrajem.php>

Seznam příloh

Výukový list č. 1

Pracovní list č. 1

Výukový list č. 2

Pracovní list č. 2

Výukový list č. 3:

Pracovní list č. 3

Výukový list č. 4

Pracovní list č. 4

Výukový list č. 5

Pracovní list č. 5

Přílohy:

Výukový list č. 1

Téma výukového listu: Vývoj náboženství v Čechách a na Moravě

Pravěk

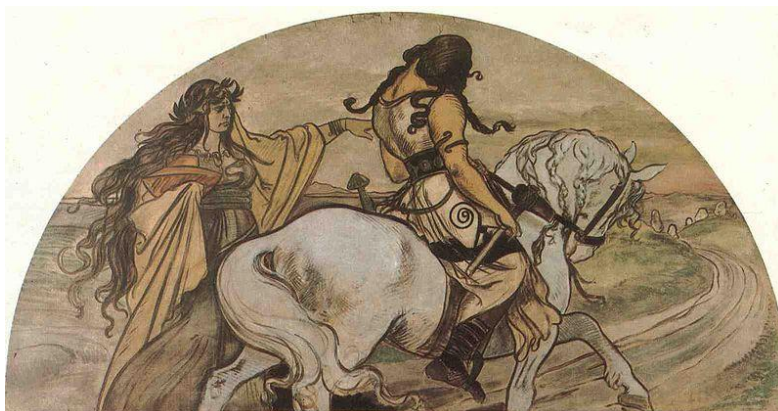
Obrázek 3: Jeskyně Altamira, Španělsko (ukázka přírodního náboženství)

V pravěku se podle hmotných nálezů na našem území vyskytovalo přírodní náboženství. Lidé uctívali například přírodní jevy (nebeská tělesa), atmosférické jevy, rostliny a zvířata. Později se zde vyskytoval také polyteismus (víra v mnoho bohů).

Jména tehdejších bohů neznáme, lišila se podle toho, které kmeny zrovna naše území obývaly. Nejvíce poznatků máme o Keltech, kteří vyznávali polyteismus. Naše území obývaly dva hlavní kmeny: Bójové (střední a severovýchodní Čechy) a Volkové (Morava).

Starověk

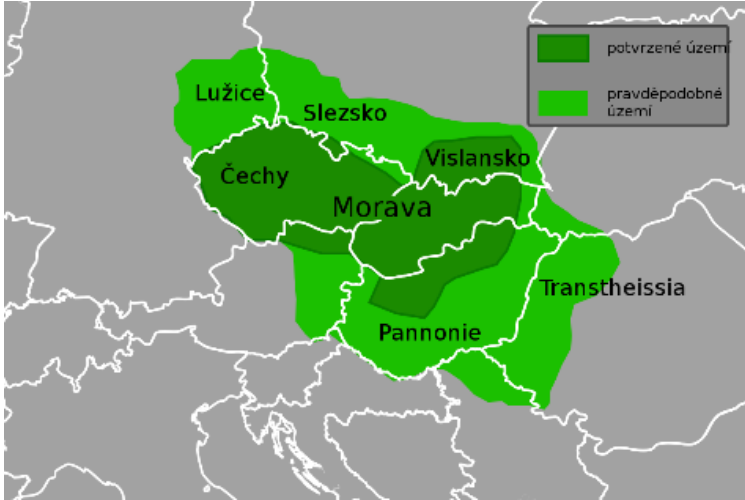
Kolem 6. století našeho letopočtu osídlili naše území slovanské kmeny, které rovněž vyznávaly polyteismus. K jejich nejznámějším bohům patřili například Perun (bůh hromů a bouřek, nejvyšší bůh), Svarožic–Redegast (bůh úrody), nebo Morana (bohyně smrti). I toto náboženství stále souvisí s uctíváním přírody přírodních jevů.

Obrázek 4: M. Aleš-Žalov (bohyně Morana posílá hrdinu na věčnost)

Raný středověk

Se vznikem Velké Moravy (kolem roku 810 n.l.) souvisí i monoteismus (víra v jednoho boha) na našem území. Tuto víru na naše území přinesli roku 863 Cyril a Metoděj, kteří k nám přišli na pozvání knížete Rastislava. S jejich příchodem se na našem území začíná šířit

Obrázek 5: Velkomoravská říše

křesťanství, zavedli zde slovanské bohoslužby, vysvětili první kněze.

Po pádu Velké Moravy sílí knížectví (počátek 10. století), vedené rodem Přemyslovců. Za jejich vlády se křesťanství na našem území dále šířilo.

Vývoj náboženství v Čechách a na Moravě

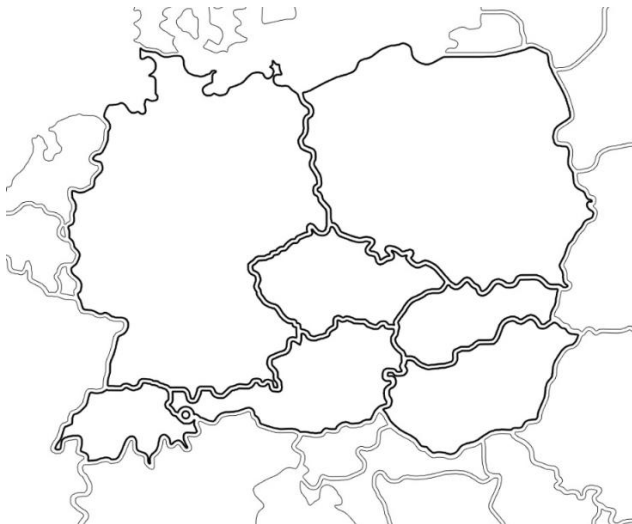
Úloha č. 1:

Spoj správně části vět:

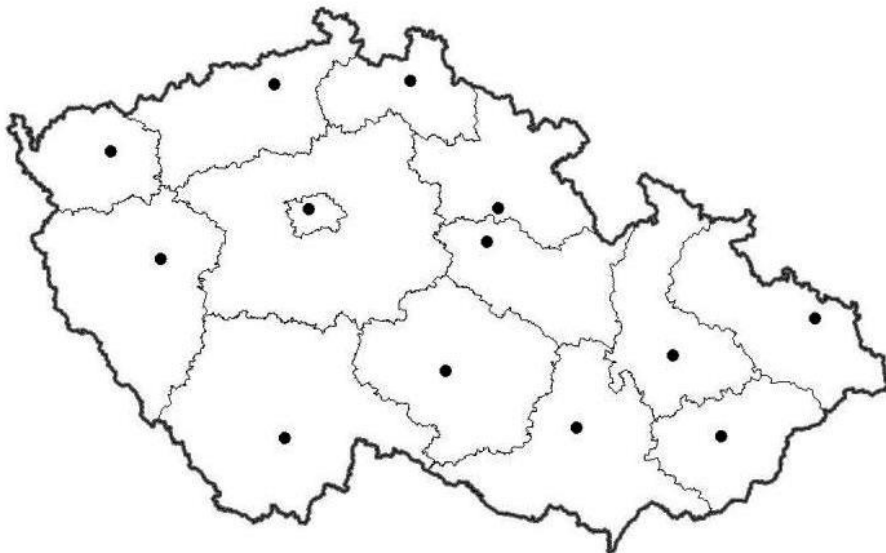
Úloha č. 2:

Napiš do mapy jména všech současných států, na jejichž území se rozkládala Velká Morava.

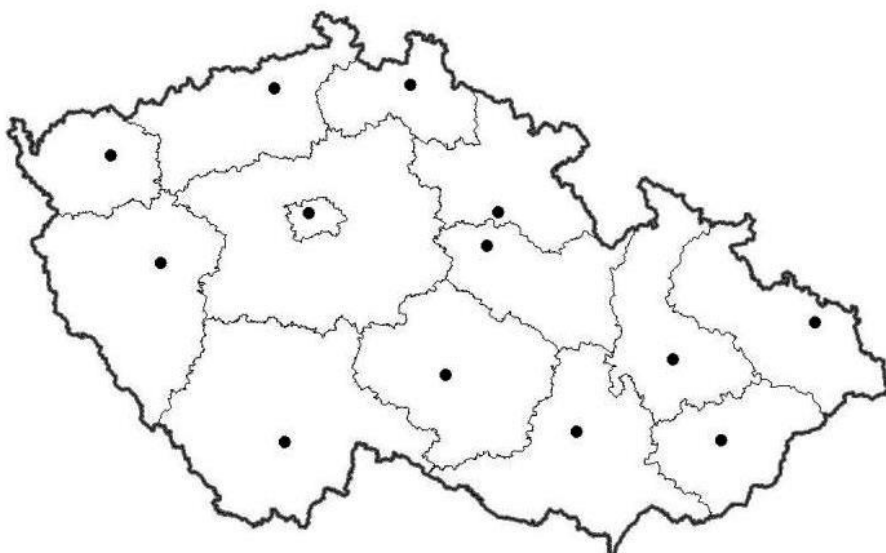
Úloha č. 3:

Zakresli do mapy, která území v dnešní ČR osídlili Bójové a která Volkové.

Úloha č. 4:

Kde se v Moravskoslezském kraji nachází místo, které svým jménem odkazuje na staroslovanské náboženství? Zakresli ho do mapy.

Úloha č. 5:

V mapě v úloze č.4 označ Prahu a dále popiš, co vidíš na fotkách, a pojmenuj podle nich první sídla Přemyslovců.

Úloha č. 6: Za malou jedničku

Zjisti, kdy bylo založeno tvé město (vesnice) a jestli se v jeho okolí nachází město nebo vesnice, které je ještě starší.

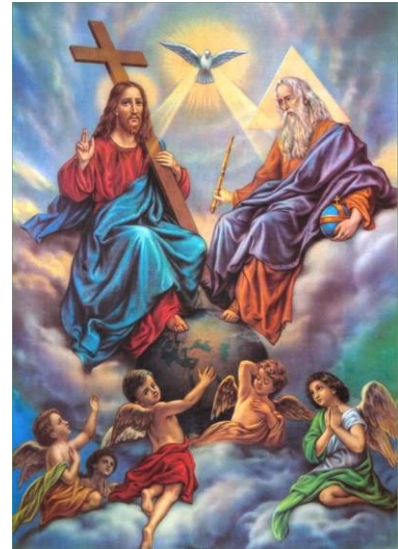
(Tyto informace můžeš zjistit například v kronice svého města (vesnice) nebo na internetových stránkách svého města (vesnice))

Výukový list č. 2

Téma výukového listu: Křesťanství a římskokatolická církev

Počátky křesťanství

Křesťanství je monoteistické náboženství, které vzniká v Palestině v 1. st. n. l. Jeho zakladatelem Ježíš. Křesťanství se řídí podobně jako židovství desaterem, podobně také věří v poslední soud a příchodu Spasitele. Tím je podle nich právě Ježíš. Křesťanský bůh má tři podoby. Bůh Otec, Bůh syn (Ježíš) a Duch Svatý. Symbolem křesťanství je kříž. Posvátná kniha křesťanů je Bible a skládá se ze Starého a Nového zákona, přičemž Nový zákon obsahuje vzpomínky na život a smrt Ježíše Krista.

Obrázek 6: Trojjednost Boha

Obrázek 7: Sv. Cyril a Metoděj

Přibližně ve 4. století křesťanství definitivně převážilo nad římským polyteismem a postupně se rozšířilo do celé Evropy. Na území českých zemí se dostává v průběhu 9. století. Křesťanství na naše území přinášejí svatí Cyril a Metoděj.

Během 12. století dochází k rozdělení církve na západní římskokatolickou a východní pravoslavnou církev. V čele římskokatolické církve stojí papež. V 16. století pak dochází k tzv. reformaci, při které se od římskokatolické církve oddělily reformované (evangelické, protestantské) církve.

Římskokatolická církev

Důvodem rozdělení církve na římskokatolickou a pravoslavnou byly věroučné i mocenské spory.

Římskokatolická církev je nejsilnější křesťanský proud. Centrem církve a sídlem papeže je Vatikán.

Obrázek 8: Vatikán

Římskokatolická církev na území ČR

Obrázek 9: Diecéze v ČR

Podle dat z posledního sčítání lidu je v ČR necelých 800 000 věřících, kteří se hlásí právě k římskokatolické církvi. Tito věřící spadají pod jednu ze dvou církevních provincií na našem území – Českou a Moravskou. Rozdělení na církevní provincie zachovává historické rozdělení na Čechy a Moravu. Tyto provincie jsou dále rozděleny na 8 diecézí.

Místa spjatá právě s římskokatolickou církví tedy můžeme najít na celém území České republiky. Mezi nejznámější poutní místa patří například Velehrad, Svatý Hostýn, Svatá hora u Příbrami a Stará Boleslav.

Obrázek 10: Svatý Hostýn, bazilika Nanebevzetí Panny Marie

Křesťanství a římskokatolická církev

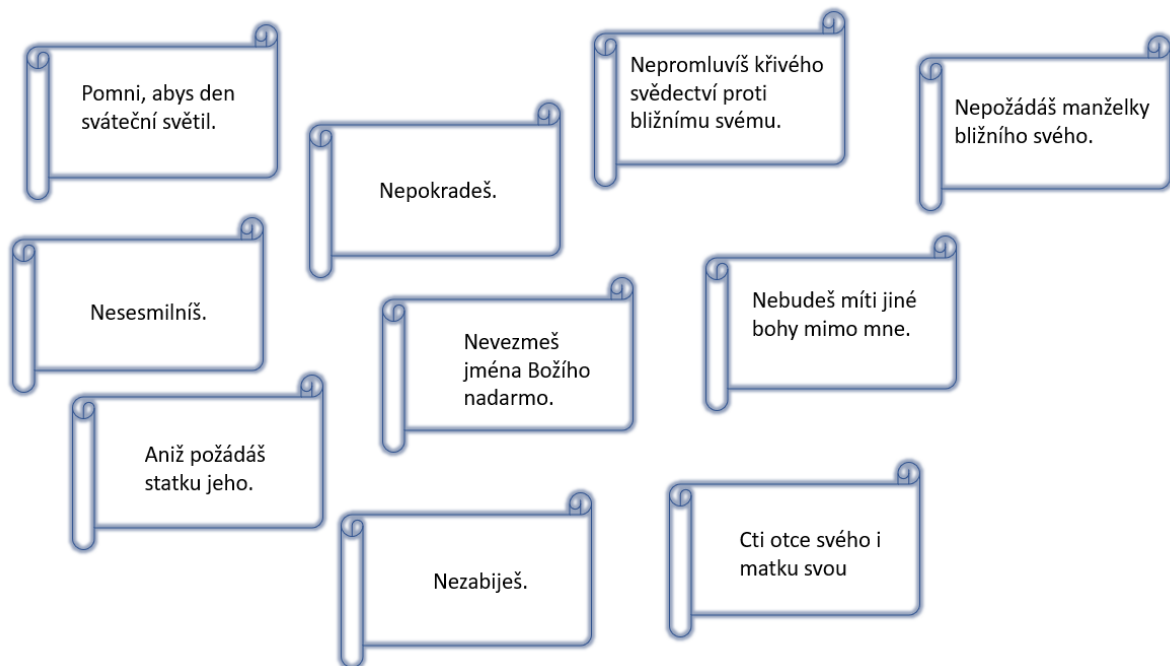
Úloha č. 1:

Doplňovačka – doplň do textu chybějící slova:

Symbolem křesťanů je, jejich svatá kniha se jmenuje, má dvě části: a zákon. Křesťanský Bůh má podoby.

Úloha č. 2:

Dopiš k jednotlivým přikázáním číslo, které mu náleží. Použij římské číslice. Pokud si nevíš rady, vyhledej si potřebné informace na internetu.

Úloha č. 3:

Škrtněte a následně opravte, co je v textu špatně:

Křesťanství vzniklo v Egyptě v 1.st.n. l., jeho zakladatelé byli Ježíš Kristus a Jidáš. Lidé jsou si před Bohem rovni a součástí Bible není Nový zákon. Ježíš se narodil v Betlémě a symbolem křesťanů je Davidova hvězda.

Úloha č. 4:

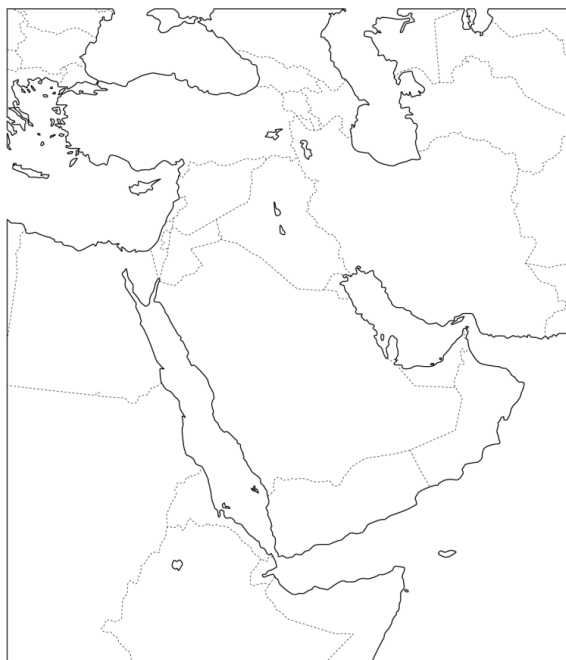
Matematika v zeměpise

Podle posledního sčítání lidu, které proběhlo v roce 2021 se v České republice, se hlásí k římskokatolickému vyznání 741 019 občanů. Vypočítej, kolik procent občanů se k tomuto vyznání hlásí. Pro výpočet můžeš použít zaokrouhlená čísla.

(počet občanů ČR – 10 500 000, počet občanů hlásících se k římskokatolickému vyznání – 741 000)

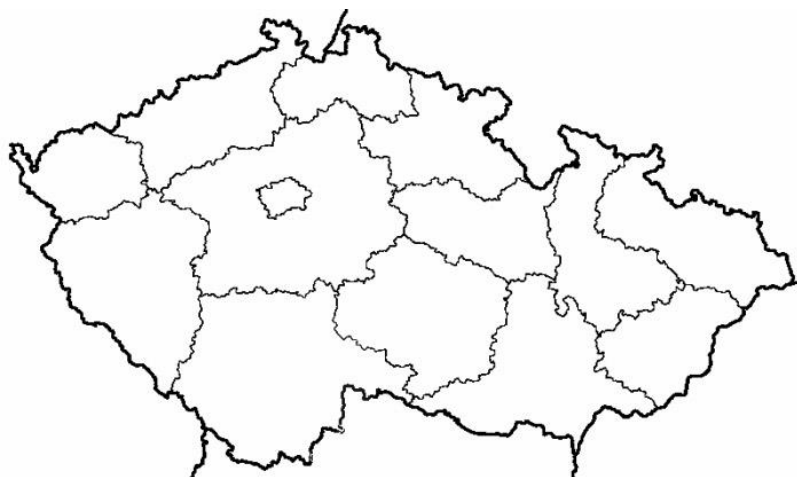
Úloha č. 5:

Zakresli do mapy oblast vzniku křesťanství a pojmenuj ji:

Úloha č. 6:

Práce s mapou – porovnej mapu krajů ČR s mapou provincií a arcidiecézí na území ČR. Zjisti, kde jsou jejich hranice stejné a kde rozcházejí.

Úloha č 7: Za malou jedničku

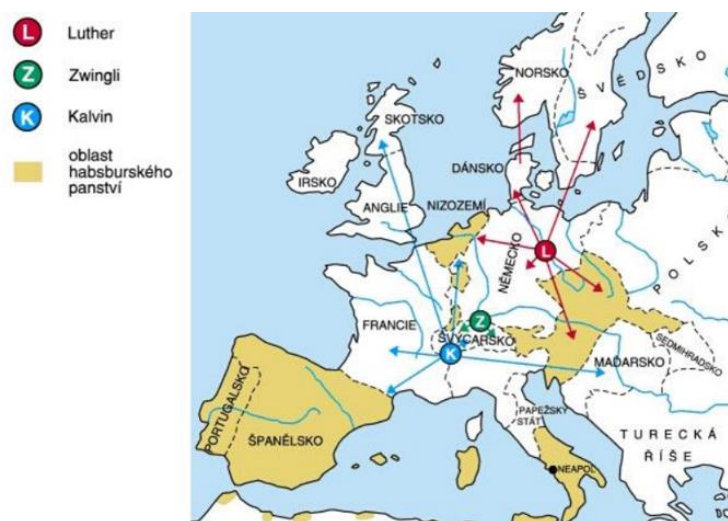
Vytiskni si mapu svého města (vesnice). Pokus se vypátrat ve svém městě všechny památky (kostely, kříže, kapličky atp.), které souvisí s křesťanstvím a zakresli je do mapy.

Výukový list č. 3

Téma výukového listu: Protestantské (reformační, evangelické) církve

Vznik protestantství a jeho šíření v Evropě

Protestantské církve vznikly během reformace v 16. století. Během reformačního hnutí se od katolické církve oddělila protestantská církev, která je organizována do mnoha větví.

Obrázek 11: Šíření protestantství v Evropě

Mezi světové představitele reformačního církevního hnutí patřili například Martin Luther, Ulrich Zwingli a Jan Kalvín. V českých zemích se k předchůdcům reformace řadí například Jan Hus, po jehož smrti propuká reformační hnutí i v českých zemích.

Mezi katolíky a protestanty docházelo v 16. a 17. století k bouřlivým sporům a k válkám. K největším náboženským střetům patří 30letá válka, která zasáhla také české země. K významným místům spojeným s 30letou válkou patří na území ČR například Bílá hora nebo Brno.

30letá válka nakonec skončila nerozhodně dohodou, že každá země bude mít takové náboženství, jaké má panovník.

Obrázek 12: Památník na Bílé hoře

Na rozdíl od katolíků nejsou protestanté organizováni jednotně, podle zakladatelů jsou rozděleni do řady směrů a místních církví (např. kalvinisté, anglikáni, puritáni, novokřtěnci a další).

Sjednocujícími prvky protestantských náboženství jsou: mše v národním jazyce, možnost kněží uzavřít sňatek, odmítání kultu svatých, skromná výzdoba v kostelech.

Protestantské církve v ČR

K českým protestantským církvím patří např.: Českobratrská církev evangelická, Církev československá husitská, Slezská církev evangelická augšpurského vyznání.

V současné době všechny křesťanské směry spojuje ekumenické hnutí. Ekumenické hnutí se snaží o sbližování, spolupráci a případně i sjednocení křesťanských církví.

Protestantské (reformační, evangelické) církve

Úloha č. 1:

Najdi a oprav chyby:

Reformace církve začíná ve 12. století, k hlavním představitelům patří Jan Kalvín a Martin Luther. Pronásledovaní protestanti opouštěli Evropu a přechali zejména do Afriky. Třicetiletá válka mezi katolíky a protestanty trvala od roku 1718 do roku 1748. Typickým znakem protestantských kostelů je bohatá výzdoba a mše se konají v národním jazyce.

Úloha č. 2:

Přemýšlej a zdůvodni, proč se kalvinisté jmenují kalvinisté? A proč luteráni? Kde vznikla anglikánská církev? Co bude typické pro novokřtěnce?

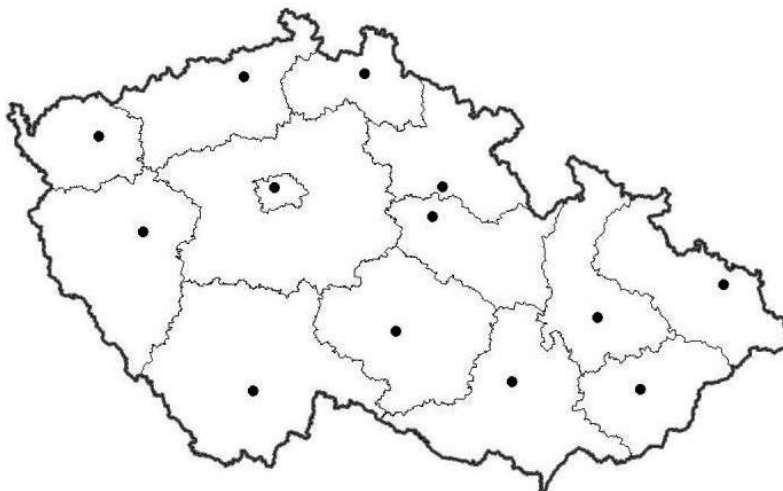
Úloha č. 3:

Práce ve skupině

Vyznačte do slepé mapy tyto místa spjatá s reformačním hnutím:

(můžete použít atlas nebo internet)

Bíla hora, Brno, Tábor, Praha, Kunvald, Růžový palouček (u Žacléře na Trutnovsku), Kralice

Úloha č. 4:

Srovnej obě mapy a napiš, ve kterých krajích má více sídel církev Českobratrská evangelická a ve kterých Církev českobratrská husitská. Dále zjisti na stránkách českého statistického úřadu, která církev má v České republice více věřících.

Sbory Českobratrské církve evangelické (2020)

- Farní sbor Českobratrské církve evangelické
- Obec s více než 20 sbory
- ▲ Evangelická teologická fakulta

Biskupství a náboženské obce Církve československé husitské (2020)

- Sídlo biskupství
- Náboženská obec
- Obec s více než pěti náboženskými obcemi
- ▲ Husitská teologická fakulta

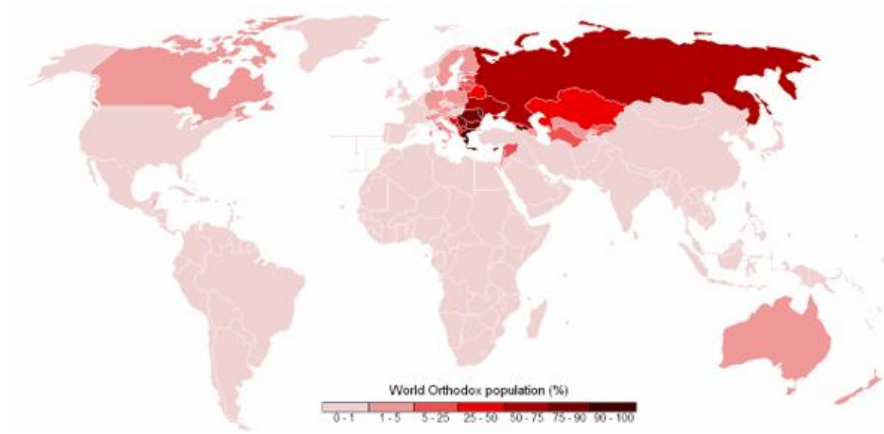

Úloha č. 6: za malou jedničku

Nachází se ve tvém městě protestantský kostel? Jak se jmenuje? Kdy byl postaven? Porovnej rok stavby s nejbližším katolickým kostelem. Který je starší?

Výukový list č. 4

Téma výukového listu: Pravoslavná církev

Obrázek 13: Rozšíření pravoslavných církví ve světě

takovéto církve stojí jiný představený. Může to být například biskup, arcibiskup nebo patriarcha. Pravoslavnému knězi říkáme pop.

Mezi pravoslavnou a katolickou věroukou nejsou zásadní rozdíly, církve se ale liší např. podobou svátků nebo používaným kalendářem. Velikonoce i Vánoce proto pravoslavní slaví v jiném (pozdějším) termínu, protože si ponechali juliánský kalendář. Pravoslavné Vánoce proto připadají až na 6. a 7. ledna.

I kostely a výzdoba v nich se na první pohled od těch římskokatolických liší, ale i zde platí, že tyto kostely mohou vypadat v každé zemi jinak. Obrázky se svatými nazýváme ikony.

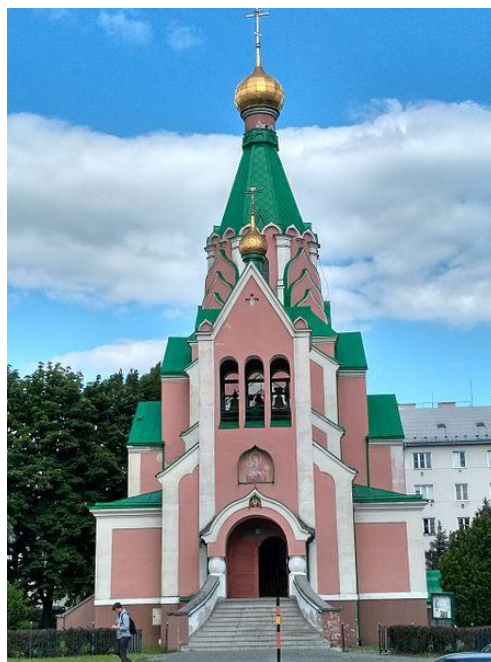
Obrázek 14: Chrám Vasila Blaženého, Moskva

Pravoslavná církev ČR

Na území českých zemí se datují počátky pravoslavné církve k příchodu Cyrila a Metoděje na naše území, ale jako novodobá obec se začala formovat až na konci 19. století.

V České republice oficiálně působí pravoslavná církev v Českých zemích a na Slovensku, církev má na území České republiky dvě pravoslavné earchie (používá se také označení diecéze), konkrétně Pražskou a Olomoucko–brněnskou. Arcibiskup jako hlava české pravoslavné církve sídlí v Praze.

V České republice má tato církev jen něco okolo 20 000 věřících, proto se i s kostely, které patří pod tuto církev, setkáváme poměrně zřídka.

Obrázek 15: Chrám svatého Gorazda, Olomouc

Pravoslavná církev

Úloha č.1:

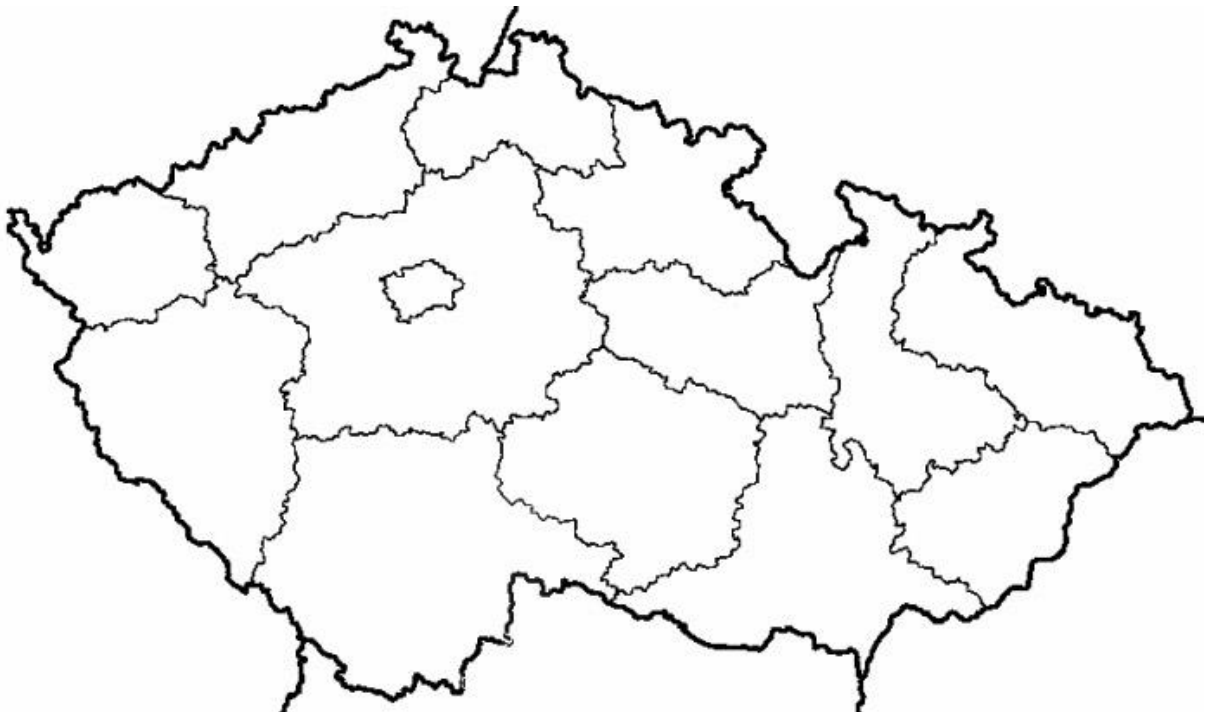
Škrtněte, co je v textu špatně:

Pravoslavná církev vznikla v 1. století a v jejím čele stojí papež. V pravoslavném kostele se lidé modlí pod vedením faráře a kostel je vyzdobený ikonami. Nejvíce věřících se nachází v Rusku a v Kanadě. Pravoslavné Vánoce se slaví 6. ledna a Velikonoce na první jarní den.

Úloha č. 2:

Zakresli do slepé mapy města, o kterých si myslíš, že by zde mohly být pravoslavné kostely. Vycházej z obecných znalostí, jako je například počet obyvatel, turistický ruch apod.

Svůj odhad srovnej s informacemi dostupnými na internetu.

Úloha č. 3:

Pokud máte ve třídě spolužáky pocházející z Ukrajiny, zkuste se jich zeptat, jak u nich probíhají Vánoce a Velikonoce. Najděte a запиšte mezi nimi rozdíly i podobnosti. Pokud takového spolužáka nemáte, zkuste najít odpovědi na internetu.

Rozdíly	Podobnosti

Úloha č. 4:

Napiš k pravoslavným chrámům, kde je na mapě najdeme. K určení jejich polohy použij světové strany a velká okolní města.

(Příklad: Havířov leží jihovýchodně od Ostravy)

Obrázek 16: kostel sv. Petra a Pavla,

Karlovy Vary

Obrázek 17: chrám sv. archanděla Michaela, Praha

Obrázek 18: chrám svatého Ducha, Šumperk

Obrázek 19: Chrám Narození přesvaté Bohorodice,

Ostrava

Úloha č. 5: Za malou jedničku

Podle kterého astronomického jevu se určuje datum křesťanských Velikonoc?

Výukový list č. 5

Téma výukového listu: Judaismus

Historie judaismu

Judaismus (židovství) vznikl zhruba před 5000 lety v Mezopotámii, odkud se následně přesunul do Palestiny. V 1. a 2. století n.l. začínají na území Palestiny boje Židů a Římanů o území Palestiny. Tyto boje končí porážkou Židů a následnou diasporou. Diaspora je rozptýlení Židů po celém tehdy známém světě. S šířením křesťanství začíná pronásledování Židů, jsou jim omezena práva a vznikají židovské čtvrti – ghetta.

Pronásledování židů vrcholí za 2. světové války holocaustem, což je politika systematického, státem provozovaného pronásledování a hromadného vyvražďování osob židovského původu, kterou provádělo nacistické Německo. Po 2. světové válce vzniká nový, samostatný židovský stát – Izrael. V současnosti je památka židovských obětí holocaustu v ČR mimo jiné připomínána tzv. kameny zmizelých.

Obrázek 20: Kameny zmizelých

Základy a symboly Judaismu

Judaismus je monoteistické náboženství, jehož bohem je bůh Jahve, což v překladu znamená „jsem, který jsem“ (zkratka těchto slov je JHVH).

Judaismus vychází z Bible, konkrétně z Pěti knih Mojžíšových, které tvoří stěžejní část Starého zákona, Židé nazývají těchto pět knih Tóra. Starý zákon zachycuje dějiny Židů.

Obrázek 2: Menora

Židem se člověk nestává, ale rodí se jím. Judaismus klade velký důraz právě na rodinu a mimo jiné věří, že bůh miluje lidi i přes jejich chyby.

Židé používají jako svůj symbol Davidovu hvězdu. Mezi další významné symboly této církve patří například sedmiramenný svícen (menora), synagoga, nebo Zeď nářků v Jeruzalémě.

Obrázek 3:
Davidova hvězda

Judaismus v České republice

Na území Českých zemí se Židé poprvé usídlili asi v 10. století. Nejvýznamnější komunita se usídlila v Praze, odkud se židovství rozšířilo do dalších větších měst. Židé u nás byli dlouho v nerovnoprávném postavení a byli pouze tolerováni. Teprve v roce 1867 zaručila ústava Židům stejná práva jako ostatním občanům – bylo jim umožněno studovat, opustit ghetta a nemuseli nosit žluté stužky jako znamení hanby. Útlak Židů však znovu probíhal za 2. světové války a k novému rozvoji židovské komunity na českém území dochází až po Sametové revoluci.

V současné době působí na území České republiky deset židovských obcí s volenými předsedy. Podle posledního sčítání lidu z roku 2021 žije na území České republiky pouze 474 lidí vyznávajících právě judaismus. Stopy po dřívějším židovském osídlení nebo židovské památky ale najdeme prakticky na celém území státu.

Obrázek 21: Územní působnost židovských obcí v Česku

Judaismus

Úloha č. 1:

Doplň do textu chybějící slova dne učebního materiálu:

Judaismus vzniká před..... lety v Mezopotámii, pak se Židé přesunuli do
Judaismus vychází z knihy, které říkáme

Úloha č. 2:

Vyznač do slepé mapy oblasti vzniku judaismu:

Úloha č. 3:

V části Starého zákona nazvaného Exodus je popsán útěk Židů z Egypta do Palestiny. Naznač do mapy z předchozí úlohy jejich cestu a pojmenuj moře, přes které museli přejít.

Úloha č. 4:

Napiš, co je synagoga.

Úloha č. 5:

Napiš, co je holocaust a s pomocí atlasu vyznač v mapě polohu alespoň tří nacistických vyhlazovacích táborů.

Úloha č. 6:

Zjistěte, nebo zkuste odhadnout, která z vlajek je státní vlajka Izraele.

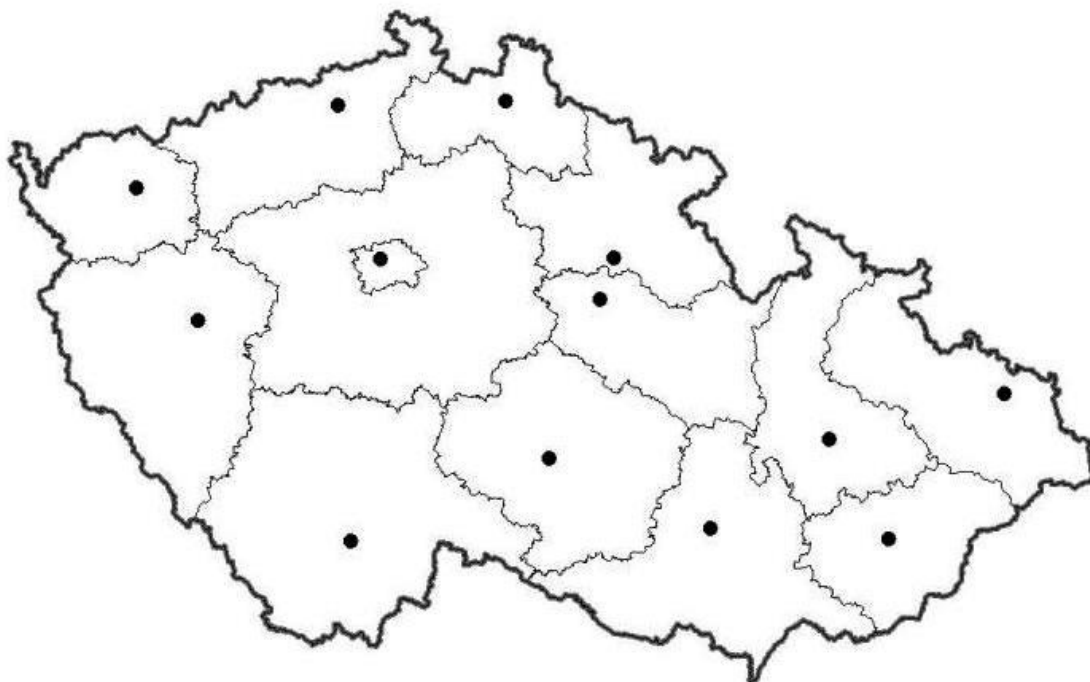
(můžete použít například stránky České vexilologické společnosti – www.vexilologie.cz)

Úloha č. 7:

Z uvedených měst, ve kterých se nacházejí kameny zmizelých, zakreslete dvě vám nejbližší a tři další, která si sami určíte do slepé mapy České republiky:

Praha, Ostrava, Krnov, Písek, Turnov, Kolín, Český Těšín, Jindřichův Hradec, Brno

Úloha č. 8: Za malou jedničku

Popiš, co se nachází na kamenech zmizelých a zjisti, jaký má tento nápis vztah k místu, kde se nachází.